

Torsdagen den 29 oktober

Kl. 14.30

*Meddelande om debatt
om Europafrågor*

Förhandlingarna leddes till en början av tredje vice talmannen.

1 § Justerades protokollet för den 21 innevarande månad.

2 § Upplästes och lades till handlingarna följande från valprövningsnämnden inkomna

Berättelse om granskning av bevis för riksdagsledamot och ersättare för riksdagsledamöter

Till valprövningsnämnden har från riksskatteverket inkommit bevis om att Eva Rydén (c), Rävlanda, utsetts till ny ledamot av riksdagen fr. o. m. den 1 november 1987 sedan Kjell A Mattsson (c) avsagt sig uppdraget som riksdagsledamot. Till ersättare för riksdagsledamöter har utsetts Åke Persson, Källered, och Sonja Dahlberg, Kungälv (båda c).

Valprövningsnämnden har vid sammanträde denna dag granskat bevisen och därvid funnit att de blivit utfärdade i enlighet med 15 kap. 1 § vallagen. Stockholm den 28 oktober 1987

Bengt Hult

/Sven-Georg Grahn

3 § **Meddelande om debatt om Europafrågor**

Anf. 1 TREDJE VICE TALMANNEN:

Sedan vänsterpartiet kommunisternas riksdagsgrupp i skrivelse den 6 oktober 1987 föreslagit att en debatt skall anordnas om Europafrågor har talmannen efter samråd med de av partigrupperna utsedda ledamöterna av talmanskonferensen beslutat att en debatt i detta ämne skall inleda den frågestund som utsatts till torsdagen den 12 november och att kammarens sammanträde den dagen skall börja kl. 13.00 i stället för vid den i tidsplanen angivna tidpunkten, kl. 14.30.

Skrivelsen, som lades till handlingarna, hade följande lydelse:

Till riksdagens talman

Sveriges förhållande till den västeuropeiska gemenskapen EG är sedan länge föremål för offentlig diskussion. I regeringskansli och ämbetsverk

Prot. 1987/88:17
29 oktober 1987

Om ett EG:s informationskontor i Stockholm

arbetar man redan med dessa relationers framtida utformning på skilda fält.

Däremot har riksdagen enligt vår mening på ett betänkligt sätt kommit vid sidan av denna viktiga process. Visserligen har Europafrågorna berörts i handelsdebatter och som följd av enskilda ledamöters interpellationer. Men detta har skett på ett mycket allmänt plan och utan konkret anknytning till den politiska handlingsprocessen. Regeringsföreträdarnas yttranden i riksdagen har vanligen också varit vaga.

Det synes oss angeläget att riksdagen ges tid och möjlighet att penetrera problemen och skaffa sig bättre insyn. Vi föreslår därför att en särskild Europadebatt anordnas under höstsessionen.

Vi vill beträffande debattens utformning gärna understryka, att perspektivet inte bör vara för snävt knutet till Sverige-EG. Dels är Europa något vida mer än EG, dels har frågan ett nära sammanhang med problemet nord-syd och de maktpolitiska relationerna i internationell ekonomi. En synnerligen viktig aspekt är den konstitutionella, dvs. frågan om demokrati och nationell självbestämmanderätt samt det reella innehållet i neutraliteten. Man kan ta hänsyn till dessa något olika aspekter genom att t. ex. på välkänt sätt uppdelat debatten i några olika avsnitt.

Stockholm den 6 oktober 1987

Vänsterpartiet kommunisternas riksdagsgrupp

Förtroenderådet

Bertil Måbrink

4 § Upplästes följande inkomna skrivelse:

Till riksdagen

Härmed anhåller jag om tjänstledighet under perioden den 14 november-
den 14 december 1987 för tjänstgöring i den svenska FN-delegationen.

Stockholm den 22 oktober 1987

Ivar Virgin

Kammaren biföll denna anhållan.

Tredje vice talmannen anmälde att *Lars Hjertén* (m) skulle tjänstgöra som ersättare för Ivar Virgin.

5 § Svar på fråga 1987/88:82 om ett EG:s informationskontor i Stockholm

Anf. 2 Statsrådet ANITA GRADIN:

Herr talman! Margaretha af Ugglas har frågat mig om jag skulle välkomna att den Gemensamma marknaden, EG, öppnar ett informationskontor i Stockholm.

Svaret på frågan är ja.

Jag måste emellertid göra ett par preciseringar. EG-kommissionen har bara informationskontor i EG:s medlemsländer. Härutöver har man upprättat delegationer med diplomatisk status i vissa länder utanför EG, samt vid

vissa internationella organisationer. För närvarande finns det 16 sådana delegationer i länder utanför Europa med filialer i ytterligare ett antal länder. Den enda delegationen i Europa ligger i Jugoslavien. EG har i år beslutat att upprätta en delegation i Oslo och att den delegation som finns hos de internationella organisationerna i Wien skall svara för Österrike. Enligt uppgift planeras ytterligare ett par delegationer.

Sverige har redan i maj i år, när beslutet om Oslo-delegationen fattades, framfört officiellt till EG-kommissionen att Sverige skulle välkomna en EG-representation i Stockholm. Vi har påpekat att det ofta kommer önskemål från allmänheten och näringslivet om bättre information om EG.

Den svenska regeringens inställning är att en EG-delegation i Stockholm skulle vara ett välkommet bidrag till att stärka förbindelserna mellan Sverige och EG. Vi avser ånyo beröra frågan med EG-kommissionen.

Anf. 3 MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för hennes positiva svar liksom för hennes preciseringar. Jag tycker det var viktigt att få ett klarläggande av regeringens inställning i denna fråga. Snart, jag tror redan nästa månad, öppnar EG ett informationskontor i Norge. Det har ett tiotal medarbetare och får ambassadstatus. Kontoret blir naturligtvis en positiv faktor i Norges samarbete med Europeiska gemenskapen.

I förra veckan hade vi besök här i riksdagen av en parlamentarikerdelegation från EG-parlamentet. Då uttryckte faktiskt en av delegationens inflytelserika medlemmar sin förvåning över att Sverige inte var mera intresserat av att få motsvarande kontor. Han sade att det faktiskt finns pengar i budgeten. En annan sade: Var inte så blyga.

Jag tycker faktiskt att det finns all anledning för Sverige att följa dessa råd och uppmaningar. För oss som nation är det oerhört viktigt att på olika sätt och på olika vägar söka åstadkomma ett nära, varaktigt och omfattande samarbete med Europeiska gemenskapen, som vi i riksdagen är överens om.

Jag tackar än en gång för svaret, som jag tycker är bra.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på fråga 1987/88:88 om klassificering av vissa apparater som krigsmateriel

Anf. 4 Statsrådet ANITA GRADIN:

Herr talman! Maria Leissner har, med hänvisning till HIAB-FOCO:s leveranser av vissa lyftkranar till den amerikanska marinen, frågat vad jag avser göra åt det faktum att krigsmaterielinspektionen klassificerat dessa som icke varande krigsmateriel.

Vid granskningar åren 1979, 1980 och 1984 har krigsmaterielinspektionen funnit att de hydrauliska lyftkranar, benämnda VLS resp. 8001, som HIAB-FOCO levererar till den amerikanska försvarsmakten, inte kan klassificeras som krigsmateriel. Det följer av grundregeln att materielen, för att anses som militär, med hänsyn till sin militära användning skall ha

konstruerats, utrustats eller ändrats på sådant sätt, att den påtagligt avviker från motsvarande civila materiel. Det bedömdes icke vara fallet med dessa kranar. Som jag sade i riksdagen förra veckan är det materielens konstruktion och inte dess användningssätt som är bestämmande för klassificeringen i Sverige.

Efter det att krigsmaterielinspektionen prövat klassificeringsfrågan har företagets leveranser till den amerikanska försvarsmakten pågått i flera år. Några påtagliga tekniska förändringar av resp. krantyp har inte skett under den tid som förflutit sedan den ursprungliga granskningen. Eftersom förutsättningarna således inte ändrats, är det inte aktuellt med ett nytt klassningsbeslut i ärendet.

Anf 5 MARIA LEISSNER (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka Anita Gradin för svaret.

De kranar som det nu är fråga om har levererats under flera år till militära beställare. Både VLS-kranen och 8001-kranen är helt klart avsedda för militär användning. När det gäller 8001-kranen har t. o. m. patent sökts som för en ny uppfinning. Patentverket har bedömt den som främst avsedd för militära ändamål. VLS-kranen är en specialkonstruerad lyftkran, som ingår som en del av USA:s startsystem för kärnvapenbärande missiler. Den har tagits fram i samarbete med det kända företaget Martin Marietta, som producerar militär materiel för USA:s försvarsbehov. Kranen används för att lyfta missilerna på plats inför den vertikala starten. Framför allt kommer kranarna att placeras ut på fartyg och ubåtar. Inte minst kommer de att användas på kryssare av s. k. Ticonderoga-klass, som är den tyngst kärnvapenbestyckade delen av USA:s flotta.

Det måste uppenbarligen vara en felbedömning som har gjorts när den här materielen har klassats som civil. Materielen är särskilt framtagen för militärt ändamål, och den är framtagen i samarbete med beställarna. Det finns inte heller någon civil beställare av dessa kranar.

Därför vill jag uppmana Anita Gradin att göra en omprövning av den här klassningen.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på fråga 1987/88:89 om handeln med plagiatprodukter

Anf. 6 Statsrådet ANITA GRADIN:

Herr talman! Erik Hovhammar har under hänvisning till arbetet inom GATT frågat mig om regeringens ståndpunkt vad gäller handeln med plagiatprodukter.

Immaterialrättslagstiftningen, dvs. lagstiftningen om bl. a. patent, varumärken och mönster, skapar ett vidsträckt skydd mot olika slag av efterbildningar av varor. Även marknadsföringslagen ger vissa möjligheter att ingripa mot olika former av otilbörliga efterbildningar.

Problemen med förfalskade eller plagierade varor i den internationella handeln är betydande. Sett ur ekonomisk och handelspolitisk synvinkel är

det angeläget att ett fullgott skydd kan erhållas för olika slag av immaterialrättsligt skyddade produkter. På sikt riskerar man att viktig forskning och utveckling hämmas om producenterna inte kan få rimlig täckning för sina utvecklingskostnader därför att originalprodukter snabbt utkonkurreras av billigare plagiat. Även ur konsumenternas synvinkel är det enligt min mening viktigt att produkterna är säkra och av god kvalitet.

Å andra sidan är det viktigt att se till att ingripanden mot plagiat inte sker på ett sådant sätt att det uppstår hinder för den legitima handeln eller leder till oönskade konkurrens effekter. Det är därför många olika hänsynstagen som måste vägas samman när det gäller frågor om handel med plagiatvaror.

Den växande internationella handeln med plagiatvaror är föremål för förhandlingar i den pågående Uruguay-rundan i GATT. Sverige stödjer ansträngningarna att med multilaterala medel komma till rätta med störningar i handeln som plagiatproduktion kan ge upphov till. Detta gäller givetvis inte enbart vid import till Sverige utan även olika former av efterbildningar av svenska varor på utländska marknader. Jag kan också nämna att det inom ramen för EG-EFTA-samarbetet diskuteras regler rörande handeln med plagiat.

Utredningen om skydd för företagshemligheter lämnade i våras till justitieministern ett förslag till en ny lag om otillbörlig efterbildning. Enligt lagförslaget vidgas möjligheterna att komma åt otillbörliga efterbildningar.

Lagförslaget är för närvarande ute på remiss. Efter remissbehandling kommer man inom regeringskansliet att ta ställning till förslaget.

Anf. 7 ERIK HOVHAMMAR (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret, som jag till viss del betraktar som positivt.

Vad det handlar om är huruvida om man inom konsumentverket skall anse att plagiering utomlands av svenska produkter bör uppmuntras eller om man bör slå vakt om den immaterialrättsliga lagstiftningen. Konsumentverket tycker jag verkligen bör känna till att flertalet andra länder har lagstiftning rörande kopiering och efterbildning. Problemet är att sådan lagstiftning är svår att tillämpa och också svår att få respekt för.

Problemet för svenska företag, exempelvis glasbruk, som jag känner till väl, är att man ofta saknar ekonomiska resurser för att driva långvariga processer mot utländska konkurrenter som direkt plagierar svenskdesignade produkter. Flagranta sådana fall förekommer ganska ofta när det gäller exempelvis glas.

Som alla känner till kostar det mycket pengar att ta fram nya produkter och att marknadsföra dem. När en vara når framgång på marknaden kommer ofta mindre seriösa konkurrenter utomlands och kopierar just den varan. Man plockar med andra ord russinen ur kakan.

GATT:s ambitioner är, som nämdes, att söka finna multilaterala lösningar på problemen kring den s. k. counterfeit-handeln. Förhoppningsvis kan större möjligheter skapas att ingripa mot plagiering och en bättre internationell disciplin på detta område uppnås.

Min uppfattning är alltså att GATT söker stärka skyddet mot sådana

avarter i den internationella handeln som plagiering utgör. Det måste vara angeläget att från svensk sida aktivt stödja detta.

Även om statsrådets svar var positivt i vissa delar vill jag fråga om statsrådet ansluter sig till de synpunkter jag nu har redovisat, och vad vi kan vänta att regeringen konkret skall göra för att komma åt denna s. k. piratkopiering.

Anf. 8 Statsrådet ANITA GRADIN:

Herr talman! Som jag framhöll i mitt svar är Sverige rejält engagerat när det gäller Uruguay-rundan och tillsammans med andra länder mycket angeläget om att hitta en multilateral lösning på detta område. Det är nämligen på det internationella planet vi måste hjälpas åt att tillsammans hitta lösningarna. Där är regeringen beredd att till fullo ställa upp.

Anf. 9 ERIK HOVHAMMAR (m):

Herr talman! Jag tackar för svaret. Jag vill erinra om att exempelvis svenskt glas kopieras i stor omfattning i Amerika. Kopiering förekommer även inom andra produktgrupper. Vanlig sockerlösning lanseras exempelvis som astmamedicin från Astra. Det innebär att många medborgare t. o. m. riskerar livet.

Det är därför viktigt att en annan tingens ordning kommer till stånd med största möjliga skyndsamhet. Jag hoppas att fru statsrådet bidrar till att vi så snart som möjligt får ett bestämt besked i positiv riktning.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på frågorna 1987/88:85 och 90 om utvecklingen av vindkraft

Anf. 10 Miljö- och energiminister BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Ingrid Hasselström Nyvall har frågat mig om det aktuella läget och framtida planering för utveckling av vindkraften i Sverige och då särskilt i den sydöstra delen av landet.

Mot bakgrund av att länsstyrelsen i Blekinge län hos miljö- och energidepartementet hemställt om ett bidrag om 4,1 milj. kr. för att genomföra ett projekt avseende havsbaserad vindkraft i Blekinge har Lennart Alsén frågat mig hur jag ställer mig till denna hemställan.

Jag börjar med en kort tillbakablick. Under slutet av 1970-talet och början av 1980-talet var utvecklingen på vindkraftsområdet mycket intensiv i Sverige. Staten stod för kostnaderna. Satsningen ledde bl. a. till att de båda stora vindkraftsprototyperna Maglarp och Näsudden togs i drift. Erfarenheterna från dessa projekt är positiva.

I 1985 års energipolitiska proposition underströk jag att det var dags att kraftindustrin och den tillverkande industrin tog ett större ansvar för den fortsatta utvecklingen av vindkraften i Sverige. Riksdagen ställde sig positiv till detta. Hösten 1985 träffade regeringen och kraftföretagen en överenskommelse om att dessa skulle bilda ett bolag för utveckling av vindkraften. Bolaget – som gavs namnet Kraftindustrins Vindkrafts AB – är nu i full

verksamhet. Bl. a. pågår utvecklingen av nästa stora vindkraftsaggregat i direkt samarbete med Västtyskland.

Parallellt härmed fortsätter statens engagemang i vindkraftsutvecklingen inom ramen för det nu pågående energiforskningsprogrammet. Sammantaget har staten under perioden 1975–1987 genom energiforskningsprogrammet svarat för inmot 300 milj. kr. i forskningsmedel.

Samtidigt klarläggs frågan om lokalisering av storskalig vindkraft till lands och havs av vindkraftsutredningen. Utredningen avser att lägga fram sitt betänkande under våren 1988.

Vad gäller ärendet om bidrag till projektet om havsbaserad vindkraft i Blekinge bereds detta för närvarande inom miljö- och energidepartementet. Det är därför inte möjligt för mig att i dag besvara frågan om bidrag till detta projekt. Dock vill jag framhålla att jag med tillfredsställelse noterat industrins intresse för projektet.

Anf. 11 LENNART ALSÉN (fp):

Herr talman! Jag tackar Birgitta Dahl för svaret, som jag tycker delvis är positivt. Jag noterar att Birgitta Dahl själv har uttalat ett intresse för kraftindustrins projekt.

Det projekt som länsstyrelsen i Blekinge har initierat har planerats för en viss tidsram, och jag förutsätter att man inom departementet behandlar frågan så snabbt som möjligt och att det blir ett positivt svar. Birgitta Dahl ger här ingen närmare precisering i tiden. För projektets skull kunde det vara intressant att få veta inom vilka tidsramar vi rör oss.

Anf. 12 INGRID HASSELSTRÖM NYVALL (fp):

Herr talman! Tack för svaret, statsrådet Dahl. Frånsett vad som gäller Blekinge var det ungefär samma svar som jag fick för två år sedan. Jag tycker att det har varit ganska tyst kring vindkraften under de här åren.

Regeringen anger tider för nedläggning av kärnkraftsaggregat men mycket få tider för när ersättningsenergi kan komma fram.

I folkpartiet anser vi att en utvecklingsplan för ny energi måste vara en förutsättning för en avvecklingsplan för kärnkraften. Vindkraften, som kan bli en av många nya energikällor, har en fördel framför de flesta andra. Den är liksom vatten ren och förnyelsebar. Den kan som vattnet användas i både stor och liten skala.

Vi i den nybildade Sydöstra Sveriges vindkraftförening med hemvist på Öland och Kalmarkusten vill bl. a. främja användningen av små och medelstora aggregat. En lokaliseringstudiedning för sådana bör tillsättas. Utredningen om stora aggregat väntas ju, som statsrådet sade, bli klar under våren 1988. Det skulle vara mycket värdefullt om den kunde kompletteras med en sådan utredning.

Skattefrågorna bör också utredas. Energi från små verk bör kunna vara skattefria i högre grad än i dag. Kostnaden för eget vindkraftverk bör kunna ingå i låneunderlag för nybygge eller ombyggnad.

Blekinges projekt för havsbaserad vindkraft är utomordentligt intressant, men det gäller ju stora aggregat, och jag vill betona betydelsen av landbaserad eller havsbaserad medelstor vindkraft. Är statsrådet beredd att mer aktivt stödja sådana projekt?

Prot. 1987/88:17
29 oktober 1987

*Om planerna på en
fabrik för kadmium-
batterier i Vilhelmina*

Anf. 13 Miljö- och energiminister BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Regeringen arbetar mycket aktivt med frågan om utveckling av vindkraften över huvud taget. Det har fått ske under stort motstånd från industrin och kraftindustrin. Det har varit ett besvärligt arbete, och därför noterar vi varje framgång med stor tillfredsställelse.

Det var några frågor som inte var helt klarlagda i länsstyrelsens ansökan. Det talade vi om för företrädare för länsstyrelsen vid de diskussioner vi hade med dem, innan de lämnade in ansökan. Vi rådde dem att vänta någon tid för att klarlägga de frågorna. Det ville länsstyrelsen inte göra. Därför måste vi i vårt beredningsarbete tillsammans med länsstyrelsen, den berörda industrin, kraftindustrin och statens energiverk klara ut de här frågorna. Med tanke på det tycker jag att det är bra att vi ändå nu tror att vi kommer att kunna fatta ett beslut under november månad.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Svar på fråga 1987/88:98 om planerna på en fabrik för kadmiumbatterier i Vilhelmina

Anf. 14 Miljö- och energiminister BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Karin Israelsson har frågat mig om jag avser att vidta några åtgärder med anledning av att företaget Nordica Electro AB hos koncessionsnämnden för miljöskydd har ansökt om att få etablera en industri för tillverkning av kadmiumbatterier i Vilhelmina.

Ärendet prövas nu av koncessionsnämnden. Därför får varken jag eller regeringen ingripa i ärendet.

Anf. 15 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min fråga.

Bakgrunden till frågan är det planerade bygget av en fabrik i Vilhelmina för kadmiumbatterier. I den fabrik som planeras skall 2 500 batterier tillverkas per dygn. Varje år används med den tillverkningen 19 ton kadmium och 25 ton nickel. Om detta lyckas, kommer produktionen så småningom att öka till den dubbla. Man garanterar att det inte kommer att ske större luftutsläpp än 7 kilogram kadmium per år från fabriken. Det krävs dessutom speciella åtgärder för att förhindra utsläpp i vattnet.

Min fråga var om man skall ta riksdagens beslut på allvar, dvs. det beslut som grundar sig på regeringens proposition om åtgärder mot miljöfarliga batterier. Där ställs krav på återinsamling av denna typ av batterier samt en klar inriktning på att batterier skall ha ett mera miljövänligt utförande. Detta är helt nödvändigt då man ser till den skadliga effekt kadmium har och den enorma mängd som redan finns i vår natur. Vi vet inte när det gäller dessa tusentals ton kadmium hur lång uppehållstiden är i mark och ytliga sjösediment. Den ökade försurningen bidrar också till att kadmiumhalten i våra grödor ökar kraftigt.

Man kan inte heller ange någon gräns för "oskadlig" kadmiumhalt i mark eller sediment. Hos människan är det njuren som är det mest utsatta organet

och den största delen av kadmiumtillförseln till människa kommer genom födan. Redan i dag finns det en sådan anhopning av kadmium att det utgör ett miljöproblem av stora mått.

Det verkar då märkligt om man tillåter en etablering av nytillverkning av ytterligare miljöfarliga batterier. Att tillverkningen sker i en glesbygdskommun får inte rättfärdiga att den är miljöfarlig. Det är dessutom en stor felsatsning, om vi inom en nära framtid verkligen tar vårt miljöansvar och ser till att vi ersätter dessa batterier med ofarliga varianter.

Jag förstår att statsrådet är förhindrad att lägga sina synpunkter på ärendet, eftersom det står under prövning hos koncessionsnämnden, men jag förväntar mig att statsrådet och regeringen följer det beslut som riksdagen har fattat.

Anf. 16 Miljö- och energiminister BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Riksdagen fattade detta beslut på förslag av regeringen. Det är helt klart att avsikten med programmet är att vi skall komma bort från miljöfarliga batterier.

Enligt förordningen om miljöfarliga batterier åligger det tillverkare och importörer att vidta de åtgärder som behövs för en övergång till mindre miljöfarliga batterier. Tillverkarna har således ett ansvar att bidra till den tekniska utvecklingen för att komma ifrån användningen av kadmium i uppladdningsbara batterier.

Jag kan försäkra kammaren att jag mycket noggrant följer att branschen handlar i enlighet med detta, som är det övergripande målet.

Anf. 17 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Jag är glad över detta tillrättaläggande från statsrådet Dahl, som något lugnar min oro. Framtiden får utvisa vad som kommer att hända i ärendet. Vi får bara hoppas att också tillverkaren har läst beslutet och är medveten om de förutsättningar som gäller.

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Svar på fråga 1987/88:105 om begärd kraftverksutbyggnad i Emån

Anf. 18 Miljö- och energiminister BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Sivert Carlsson har frågat mig om vilken tyngd regeringen avser att ge natur- och miljövärdena vid en prövning av Fliseryds kraftverk i Emån.

Regeringen har i särskilt beslut förbehållit sig prövningen av tillåtligheten av Fliseryds kraftverk. Ansökan om tillstånd behandlas för närvarande vid vattendomstol. Jag får inte påverka vattendomstolens handläggning av vattenmålet. Det vore också olämpligt och fel av mig att föregripa regeringens ställningstagande i det kommande regeringsärendet.

Anf. 19 SIVERT CARLSSON (c):

Herr talman! Jag vill tacka miljö- och energiministern för svaret.

Det här kraftverksprojektet har avstyrkts av flera av experterna i vattenkraftsberedningen, av naturvårdsdirektörer på länsstyrelsen, av naturskyddsföreningar och av naturvårdsverket liksom av mängder av såväl enskilda som föreningar inom och utom landet.

Emåns klassning som riksintresse för naturvården bygger främst på förekomsten av en rad framträdande naturföreteelser med mycket särpräglade och mångformiga karaktärer: meandersystem, fågelliv, ås- och ålandskap, kvillområden, den utrotningshotade malen och havsvandrande öring och lax. Avgörande för uppkomsten av dessa företeelser och därmed för klassningen som riksintresse är åns särställning som sydöstra Sveriges största vattendrag och dess speciella hydrologi med starkt skiftande vattenföring.

Emån är i sin egenskap av reproduktions- och uppväxtområde för framför allt lax och havsöring av mycket stor betydelse för både det yrkesmässiga fisket och fritidsfisket. Tillkomsten av ett vattenkraftverk i Fliseryd innebär att flera av havsöringens reproduktionsområden kraftigt försämras eller helt försvinner.

Malens utbredning i Sverige har under de senaste 100 åren minskat kraftigt. För närvarande pågår ett forskningsprojekt beträffande malen med stöd av bl. a. Världsnaturfonden (WHF). Emåns lopp från Högsby till Em är en av numera endast tre säkra lokaler – förmodligen är den också den starkaste.

När det gäller andra djurarter i landet som räknas till gruppen hotade och sällsynta djur vill jag framhålla att fortplantningsmiljöer för utter och kungsfiskare berörs av den planerade kraftverksutbyggnaden.

Landskapsbilden kommer i betydande grad att negativt förändras genom att forssträckor försvinner. Tillgångar i form av ett av länets mest utvecklingsbara turist- och rekreationsområden går förlorade, och närmiljön för de boende försämras allvarligt.

Regeringen har snart ärendet i sin hand – och därmed även avgörandet och ansvaret. Jag är fullt medveten om att ärendet inte skall avgöras här och nu, men jag vill ändå skicka med miljö- och energiministern följande hälsning. Jag hoppas således, och förutsätter, att regeringen tillmäter dessa natur- och miljöområden den tyngd som behövs när den dagen kommer för ett avstyrkande när det gäller anhållan om att få bygga ett kraftverk i Emån vid Fliseryd – detta för miljöns, naturens, friluftslivets, landskapets och de boendes skull, men även med tanke på framtiden.

Anf. 20 Miljö- och energiminister BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Självfallet kommer vi att tillmäta miljö- och naturvårderna stor betydelse vid bedömningen av detta ärende – liksom av andra ärenden. Eljäst skulle vi ju inte bara bryta mot lagstiftningen utan också gå emot den inställning som vi har när det gäller miljöfrågorna.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 21 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Med hänvisning till riksdagsordningens 6 kap. 1 § får jag meddela att jag på grund av utlandsresa inte har möjlighet att besvara Hans Göran Francks interpellation om den politiska situationen i Chile inom den föreskrivna tiden fyra veckor. Jag har för avsikt att besvara interpellationen tisdagen den 24 november.

*Meddelande om
interpellationssvar*

*Om svenska åtgärder
för att förbättra situa-
tionen för judarna i
Sovjetunionen*

12 § Svar på fråga 1987/88:91 om svenska åtgärder för att förbättra situationen för judarna i Sovjetunionen

Anf. 22 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Margareta Fogelberg har frågat mig om det inte vore möjligt att uppmuntra Moskvaambassaden att öppna sina portar för judar som vill ha en träffpunkt och en plats för tankeutbyte med människor från världen utanför Sovjetunionen.

Sveriges ambassad i Moskva har inte enbart som uppgift att genom kontakter med Sovjetunionens regering och myndigheter främja vårt lands intressen. Den skall också i vidare mening främja förbindelserna mellan Sverige och Sovjetunionen.

Därför har Sveriges ambassad alltid stått öppen även för besökare som företrätt religion, kultur och vetenskap i Sovjetunionen. I den mån inskränkningar finns i kontakterna mellan ambassaden och sovjetiskt samhällsliv beror de inte på ambassaden eller svenska myndigheters inställning.

Jag vill begagna tillfället att försäkra att regeringen ser med stort allvar på frågan om judarnas situation i Sovjetunionen. Vi noterar med glädje den uppgång som ägt rum i den judiska utvandringen. Jag vill ge uttryck åt förhoppningen att denna utveckling skall fortsätta. Självfallet kommer vi även i framtiden att med omsorg pröva varje möjlighet att fästa uppmärksamheten vid de judiska Sovjetmedborgarnas situation.

Anf. 23 MARGARETA FOGELBERG (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret.

Jag betvivlar inte alls att vår Moskvaambassad alltid har stått öppen för de människor som statsrådet nämner. Men Sovjet är i varje fall inte ännu ett informationssamhälle i samma omfattning som vårt. Det var därför som jag efterlyste initiativ från vår svenska beskickning – särskilt med tanke på den judiska minoriteten.

Enbart det faktum att man talar och skriver om en attitydförändring i det ryska samhället är ju något nytt och positivt. Det kunde vara stimulerande för de Sovjetmedborgare som nu ser en ljusning, om Sverige följde andra länders exempel och tog fasta på öppenheten genom att visa att vi har uppfattat signalerna och att vi gillar vad vi hör.

Jag tror att det skulle stärka argumenten när det gäller den sovjetiske generalsekreteraren och andra som kan tänkas vilja fortsätta på den inslagna vägen. Även stora män behöver få känna när de är uppskattade.

Sverige är visserligen ett litet land, men i sådana här sammanhang saknar det inte alls betydelse vad vi gör. Därför undrar jag om utrikesministern och kollegerna i regeringen vid officiella besök i Sovjet kan tänka sig att ta emot representanter för de judiska s. k. refuseniks som finns kvar och som är ganska många. Englands premiärminister gjorde det, den franske presidenten och Amerikas utrikesminister gjorde det, så varför kan inte de svenska statsråden göra det? Det vore minst lika värdefullt.

Överläggningen var härmed avslutad.

13 § Svar på fråga 1987/88:16 om åtgärder för att främja mänskliga rättigheter

Anf. 24 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Maria Leissner har frågat statsministern vilka åtgärder regeringen planerar att vidta för att följa upp de sju förslag om förbättring av den svenska politiken rörande mänskliga rättigheter som framförts i ett brev från Amnesty Internationals svenska sektion.

Statsministern har överlämnat brevet till berörda departement för handläggning. Han har bett mig besvara Maria Leissners fråga.

Engagemanget i Sverige för att upprätthålla respekten för mänskliga rättigheter har alltid varit stort och har ytterligare ökat under senare år, bl. a. på grund av flyktingfrågorna och en växande internationell uppmärksamhet. Mot denna bakgrund har de svenska utlandsmyndigheterna anmodats öka sin bevakning av läget beträffande respekten för mänskliga rättigheter. Av många skäl anser jag det inte vara lämpligt att offentliggöra dessa rapporter.

Vid bedömningen av enskilda asylärenden beaktas naturligtvis all relevant information som finns tillgänglig om förhållandena i det aktuella landet. Denna information kan ha inhämtats i rapportering från våra ambassader, dokumentation från internationella organisationer som FN:s flyktingkommisariat eller från olika frivilligorganisationer. Frivilligorganisationernas verksamhet är härvid av stor betydelse.

Den s. k. asylutredningen avgav förra året sitt förslag till förändrade regler för direktavvisning. I februari i år tillkallade regeringen en utredningsman med uppgift att göra en total översyn av utlänningslagen. Översynen skall vara slutförd vid årsskiftet. Avsikten är att regeringen därefter i ett sammanhang skall ta ställning till de båda utredningsförslagen.

De flesta stater i världen uppställer krav på att en utländsk medborgare skall ha pass och visering för att tillåtas resa in i landet. Endast genom avtal mellan enskilda länder och grupper av länder har denna princip frångåtts och då i regel endast beträffande medborgare i de avtalslutande staterna. Viseringskravet saknar emellertid betydelse för en asylsökande. Alla som kommer till den svenska gränsen och ansöker om asyl har rätt att få sin sak prövad. Ingen asylsökande kan avvisas enbart på den grund att han saknar visering. Naturligtvis innebär pass- och viseringskraven problem för flyktingar som saknar dokument. För den som flyr direkt till Sverige innebär detta dock inte några större svårigheter. Situationen är emellertid en annan för den

som först söker sig till ett land och sedan vill fortsätta till ett annat.

Sverige deltar aktivt i Europarådets och FN:s arbete med att främja och befästa respekten för de mänskliga rättigheterna. Sverige är för närvarande inte medlem i FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna, men kommer att kandidera för medlemskap fr. o. m. 1989. Som en förberedelse inför ett eventuellt svenskt medlemskap avser jag att inom kort tillsätta en arbetsgrupp inom UD för att se över vår politik i fråga om mänskliga rättigheter, primärt i ett FN-perspektiv. Detta arbete skall förhoppningsvis visa sig vara värdefullt även om Sverige inte blir medlem.

Jag vill redan nu förutskicka att vi givetvis kommer att fortsätta arbetet för ett avskaffande av dödsstraffet, bl. a. genom att söka få till stånd ett frivilligt protokoll härom till konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter.

Arbetsgruppen kommer också att få i uppdrag att se över möjligheterna att inom FN:s ram bistå utvecklingsländerna för att främja en demokratisk utveckling och respekten för de mänskliga rättigheterna.

Ett av målen för det svenska biståndet är att främja en demokratisk samhällsutveckling.

Inom UD:s avdelning för internationellt utvecklingssamarbete och SIDA pågår ett arbete med att söka möjligheter att öka insatserna för demokrati och mänskliga rättigheter inom det svenska biståndet. En stor del av det humanitärt inriktade biståndet används för insatser till stöd för respekten för de mänskliga rättigheterna. I biståndet är det en angelägen uppgift att både genom vår dialog med regeringar och i utformningen av konkreta insatser främja respekten för de mänskliga rättigheterna. De svenska folkrörelserna spelar här en viktig roll. Biståndets demokratimål är ett viktigt ämne för diskussion i folkrörelserådet.

Tredje vice talmannen konstaterade att frågeställaren ej var närvarande i kammaren och förklarade överläggningen avslutad.

14 § Svar på fråga 1987/88:75 om åtgärder för att förhindra användningen av plastammunition i vissa fall

Anf. 25 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Först vill jag säga att jag tycker att det är ganska märkligt att frågeställaren inte är närvarande då svar ges på de frågor som är framställda. Så till den nu aktuella frågan.

Bertil Måbrink har frågat mig om regeringen är beredd att ta några initiativ på internationell nivå för att få ett reellt förbud mot användandet av plastkulor mot civilbefolkningen på Nordirland.

Det är ett djupt tragiskt faktum att människor har blivit skadade och dödade av bl. a. plastammunition under oroligheter på Nordirland de senaste åren. En del av de skadade och dödade är barn. Det har hittills inte ansetts möjligt att införa folkrättsligt bindande förbud mot s. k. kravallvapen för mötande av inre oroligheter. Hur de olika staterna utrustar sin polis och sina säkerhetsstyrkor har ansetts vara en fråga som faller under vederbörande

stats suveräna rättigheter. När det gäller användningen av sådana vapen har man dock i dagens värld svårt att acceptera att också detta är en exklusiv nationell angelägenhet. I olika sammanhang har världssamfundet reagerat mot ett mönster där offer i form av skadade och döda, inte bara i undantagsfall, krävs vid användning av utrustning för ordningens upprätthållande.

Det förtjänar i detta sammanhang att framhållas att rätten till liv är fastslagen i grundläggande internationella dokument rörande mänskliga rättigheter såsom 1948 års FN-förklaring om de mänskliga rättigheterna, 1966 års FN-konvention om medborgerliga och politiska rättigheter och 1950 års europeiska konvention om mänskliga rättigheter. I dessa dokument slås också fast att ingen individ får utsättas för omänsklig behandling.

Från svensk sida avser vi att i fortsättningen noga följa frågan om användning av plastammunition och undersöka vad som kan göras för en internationell reglering på detta område. Vi har givetvis också förhoppningen att regeringarna i världen skall verka för en sådan ordning att tragiska händelser av det här slaget inte skall behöva inträffa.

Anf. 26 BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Jag tackar utrikesministern för svaret på min fråga. Jag har ingenting att invända emot svaret, utan jag är mycket nöjd med det. Låt mig bara göra några kommentarer till situationen i Nordirland.

Barn såväl som övrig civilbefolkning i Nordirland har naturligtvis en bestämd uppfattning om den engelska arméns närvaro. Den uppfattningen är inte positiv, och jag kan förstå det. Dessa människor skall också ha rätten att få uttrycka denna negativa uppfattning om den engelska arméns närvaro utan att de skall drabbas på det sätt som nu sker. Det är sex barn som har blivit dödade.

Jag tror vi kan vara överens om, herr utrikesminister, att det sker inte bara vid oroligheter. Ett exempel: En tolvårig flicka hade varit i affären och handlat och var på hemväg med två jämnåriga kamrater. Så dyker det upp fyra engelska arméjeepar, och från en av dem blir flickan skjuten i bakhuvudet. Man kallar på ambulans, men när den kommer stoppar militärerna ambulansen och säger att det var falskt alarm. Flickan fick ligga i 20 minuter, och man kunde inte rädda hennes liv. Jag skulle kunna anföra flera liknande exempel.

Detta är en angelägenhet icke bara för Thatcher och hennes regering, utan det är också en angelägenhet för andra länder och regeringar att försöka få stopp på detta.

En annan sak gäller förhållandet mellan IRA och England, men det är inte det jag talar om nu, utan det handlar om civilbefolkningen som bör ha rätt att stödja IRA eller Sinn Fein, om det sker under fredliga former utan att någon behöver utsättas för sådana här faror.

Jag är nöjd med svaret, men vill ställa ytterligare en fråga. Sverige har ju goda kontakter med den engelska regeringen och även med Thatcher och hennes ministrar. Har det någon gång framförts till dem hur vi ser på denna fråga? Om det inte har gjorts, hur ser utrikesministern på tanken att göra det också?

Anf. 27 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Uppriktigt sagt kan jag inte svara på frågan om vi har gjort sådana framstötter i samtal med representanter för den engelska regeringen. Jag kan försäkra att jag är beredd att se till att Sverige tillsammans med andra länder verkar för en annan ordning på detta område. Jag delar i grunden Bertil Måbrinks uppfattning.

Anf. 28 BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Jag tackar för detta sista löfte och vill bara anföra ett exempel. Sådana här plastkolor importerades till England från USA, och det råkade hända att en kvinna som befann sig i badrummet fick en plastkula mellan ögonen och blev blind. Hon åkte till företaget i USA och visade upp sig, och detta företag slutade att sälja plastkolor till England – vilket ju hedrar detta amerikanska företag. Men nu tillverkas sådana här plastkolor i England och Skottland.

Med dessa exempel ville jag visa att denna fråga i allra högsta grad har med mänskliga rättigheter att göra. Utrikesministern har gjort en klar deklaration att vi i Sverige engagerar oss för saken, och det är bra.

Överläggningen var härmed avslutad.

15 § Svar på fråga 1987/88:92 om den rumänska familjen Stoicans situation

Anf. 29 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Hadar Cars har frågat mig om vad som från svensk och rumänsk sida hänt i detta ärende efter det att jag förra veckan kallade upp den rumänske ambassadören.

Låt mig först klargöra att det brev som jag överlämnade till ambassadören den 20 oktober var ställt till den rumänske utrikesministern, inte till ambassadören.

Jag har ännu inte fått något svar på mitt brev, men jag förutsätter naturligtvis att den rumänske utrikesministern besvarar den svenska regeringens vädjan.

Jag kan även nämna att UD i förrgår (27 oktober) också gav Sveriges ESK-delegation i Wien i uppdrag att ta upp detta – och övriga – svensk-rumänska familjeåterföreningsfall.

Dessutom kallade jag i går till mig den rumänske vice utrikeshandelsministern Mihail Mîcu, som befinner sig i Stockholm med anledning av bilaterala handelskonsultationer mellan Sverige och Rumänien. Jag fann det angeläget att även ta upp familjen Stoicans situation med den från Bukarest hitreste viceministern.

Som jag försäkrade i mitt svar under förra veckans frågestund fortsätter vi alltså våra ansträngningar för att familjen Stoican skall kunna återförenas här i Sverige.

Prot. 1987/88:17
29 oktober 1987

*Om förläggningen av
det ämbetsverk som
ersätter bostads-
styrelsen och plan-
verket*

Anf. 30 HADAR CARS (fp):

Herr talman! Låt mig först få uttrycka min tillfredsställelse med de åtgärder Sten Andersson har vidtagit under den gångna veckan. Avsikten med att jag så snabbt återkom med en fråga om familjen Stoican var att jag ville understryka det stora och växande intresset i landet för denna fråga och göra klart för alla berörda och i synnerhet de rumänska myndigheterna att frågan inte kommer att falla i glömska. Den återkommer i riksdagen och på andra håll tills den förts till ett framgångsrikt och lyckligt slut.

Anna-Lisa Stoican är en modig kvinna, och hon visar stor uthållighet. Hon för en kamp för sig själv, för sin dotter och för sin man, men hon gör det också för alla andra som skulle kunna riskera att hamna i en likartad situation. Därför är det oerhört angeläget att Rumänien inser hur stark den här opinionen är i Sverige och att samtliga politiska partier sluter upp bakom den. Det är värdefullt att Rumänien inser vilka stora skador landet självt ådrar sig genom att förlänga den situation som nu råder.

Naturligtvis är det också så att om Anna-Lisa Stoicans kamp blir framgångsrik kommer den att vara till glädje för många.

Utrikesministern har tidigare nämnt att fallet kunde få konsekvenser för de svensk-rumänska förbindelserna. En sådan konsekvens som diskuteras är en turistbojkott. Jag vill gärna fråga utrikesministern om han har några synpunkter på tanken på en turistbojkott mot Rumänien, om inte den här frågan snart förs till ett lyckligt slut.

Överläggningen var härmed avslutad.

16 § Svar på fråga 1987/88:86 om förläggningen av det ämbetsverk som ersätter bostadsstyrelsen och planverket

Anf. 31 Bostadsminister HANS GUSTAFSSON:

Herr talman! Lennart Alsén har frågat mig om regeringen är beredd att medverka till att det nya plan- och bostadsverket förläggs till någon ort med utomordentligt behov av tillskott av statlig verksamhet, som Karlskrona.

Enligt den till riksdagen överlämnade propositionsförteckningen kommer en proposition med förslag till ett nytt plan- och bostadsverk att överlämnas till riksdagen den 4 november.

Jag är inte beredd att kommentera frågan innan propositionen har lämnats till riksdagen.

Anf. 32 LENNART ALSÉN (fp):

Herr talman! Jag tackar Hans Gustafsson för svaret. Det var inte precis något uttömmande svar, och måhända hade jag inte heller väntat det med tanke på vad som sägs i den propositionsordning som överlämnats till riksdagen.

Det här är ändå ett osökt tillfälle att visa på den situation som råder i Blekinge – den kanske jag inte behöver påpeka för Hans Gustafsson. Jag förutsätter att blekingen Hans Gustafsson gör allt vad han kan. Här finns ett utsökt tillfälle att leva upp till talet – inte bara från regeringen utan från alla

partier – om behovet av en decentralisering. Jag förutsätter att Hans Gustafsson i den här frågan på ett positivt sätt verkar för en lösning.

Prot. 1987/88:17
29 oktober 1987

Överläggningen var härmed avslutad.

*Om planerna på ett
minikraftverk i
Messaurebäcken*

17 § Svar på fråga 1987/88:102 om planerna på ett minikraftverk i Messaurebäcken

Anf. 33 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag medger att Bertil Måbrink i Paul Lestanders frånvaro får motta svaret.

Anf. 34 Justitieminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Paul Lestander har frågat mig om jag är beredd att ta bort möjligheten att verkställa tillstånd enligt vattenlagen innan tillståndsfrågan slutligen avgjorts.

För att bygga i vatten behövs det tillstånd. Frågan prövas i första instans av vattendomstolen. Vattendomstolen får bestämma att den som har fått ett sådant tillstånd får börja bygga även om domen överklagas. Bestämmelser om detta har sedan länge funnits i vattenlagen.

Vill sökanden begagna sig av den här möjligheten måste han fullgöra de villkor som kan finnas i tillståndsdomen. En förutsättning är också att sökanden ställer säkerhet för skador som kan uppkomma genom att tillståndet tas i anspråk. Om tillståndet överklagas, kan överinstansen genast ta bort rätten att börja bygga. Det finns alltså en möjlighet till s. k. inhibition.

Med dessa regler är risken liten för att det uppstår sådana obotliga skador som Paul Lestander talar om. Såvitt jag vet har sådana heller inte inträffat i praktiken.

Dessutom vill jag peka på att ett verkställighetsförordnande mycket väl kan gälla angelägna åtgärder som syftar till att skydda egendom. Sådana åtgärder bör inte kunna fördröjas genom ett överklagande.

Jag är således inte beredd att föreslå några sådana förändringar i vattenlagen som Paul Lestander har varit inne på.

Anf. 35 BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Jag tackar justitieministern för svaret. Det är som bekant inte jag som har ställt frågan. Men jag tycker ändå att om en fråga har ställts så måste någon kunna gå upp i talarstolen.

Jag vet inte vad jag skall säga om svaret. Överklagningsrätten är en demokratisk fråga. Det är därför märkligt att man exempelvis när det gäller en vattenkraftsutbyggnad – eller vad det nu kan vara fråga om – skall få sätta i gång ett sådant här ingrepp i naturen, trots att överklagningsrätten inte har gått ut. Det är något som inte stämmer. Vad har man då överklagningsrätten till? Är det bara en formalitet?

Det kan dock finnas sådana fall som justitieministern tog upp i slutet av svaret, nämligen när det gäller angelägna åtgärder som syftar till att skydda egendom. Det är då viktigt att man handlar mycket snabbt.

Det skall man väl kunna klara på något sätt, utan att rubba på

Prot. 1987/88:17
29 oktober 1987

Meddelande om interpellationssvar

Om sysselsättningen i Åtvidaberg

överklagningstiden. Denna skall gälla fullt ut innan man vidtar ingrepp. Jag tycker inte att det kan vara ett argument för att säga att man inte skall kunna ändra på lagen.

Anf. 36 Justitieminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Ja, det är en demokratisk rättighet att vi skall kunna överklaga olika beslut. Det måste naturligtvis gälla också i detta särskilda fall, när det så att säga finns anledning att skydda en egendom.

Jag tänkte i första hand på fall där det kan föreligga skäl att t. ex. bygga vallar. Det kan då finnas enskilda personer, för vilka denna invallning kan vara till ett hinder och medföra ett problem. De måste också ha denna demokratiska rättighet.

Om det inte fanns några säkerhetsarrangemang kring detta, skulle jag naturligtvis vara orolig, precis som Paul Lestander. Jag försökte emellertid beskriva att det i de nuvarande reglerna faktiskt finns inbyggt möjligheter att förhindra att obotliga skador uppstår.

I det aktuella fallet som gäller Rimojokk kraftverkskommanditbolag vet jag att man har varit och gjort mindre grävning. Man har dock ställt i ordning detta igen. Såvitt jag förstår märks det ingenting av grävningen i naturen.

Man kommer för övrigt att avvakta med byggandet tills man har fått det slutgiltiga tillståndet. Det är också ytterligare ett bygge på gång. Man tänker sätta i gång båda byggena när de slutgiltiga tillstånden är klara.

Överläggningen var härmed avslutad.

18 § Meddelande om svar på interpellationerna 1987/88:62, 66 och 70

Anf. 37 Industriminister THAGE G PETERSON:

Herr talman! Håkan Strömberg har framställt en interpellation om näringsföretagens sociala ansvar, Anders Andersson har framställt en interpellation om ASSI:s sågverk i Skinnskatteberg och Paul Lestander har framställt en interpellation om ASSI:s avveckling av sågverksrörelsen, m. m. Beroende på utlandsresa kommer interpellationerna att besvaras den 30 november.

19 § Svar på fråga 1987/88:83 om sysselsättningen i Åtvidaberg

Anf. 38 Industriminister THAGE G PETERSON:

Herr talman! Nils Berndtson har frågat mig om regeringen är beredd att utverka garantier för sysselsättningen i Åtvidaberg som villkor för en planerad försäljning av företag med verksamhet i orten.

Enligt frågeställaren finns planer att sälja företag som bedriver verksamhet i Åtvidaberg till ett norskt holdingbolag.

Försäljning av svenska företag till utländska köpare skall prövas enligt lagen (1982:617) om utländska förvärv av svenska företag m. m., den s. k. företagsförvärvslagen. Någon ansökan om förvärvstillstånd för den av

frågeställaren nämnda affären har inte kommit in till regeringen. När så sker kan jag försäkra Nils Berndtson om att den liksom vid tidigare förvärv kommer att bli föremål för en noggrann prövning enligt företagsförvärvslagen.

Anf. 39 NILS BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Företagsfusioner och ägarbyten över de anställdas huvuden har vi haft ofta i Östergötland, och internationella kapitalrörelser är inte ovanliga i dessa sammanhang.

Facit i Åtvidaberg skall än en gång få ny ägare, denna gång ett norskt holdingbolag. Det är naturligt att de anställda, som inte har tillfrågats om affären, känner oro, särskilt som det talas om att anpassa verksamheten till rådande marknad, att Facit har för stor kostym, osv. Det brukar vara illavarslande för sysselsättningen.

Jag har då frågat industriministern om regeringen är beredd att utverka garantier för sysselsättningen i Åtvidaberg som ett villkor för den planerade försäljningen. Jag tackar för svaret på frågan och vill något kommentera det.

Jag tar fasta på industriministerns försäkran att frågan blir föremål för noggrann prövning enligt företagsförvärvslagen, när ansökan kommer in. I den proposition som industriministern skrev rörande näringspolitiken inför 1990-talet påpekade han att det utländska inflytandet kan vålla problem, att besluten i de avgörande frågorna ofta fattas utanför Sverige och att såväl anställda som svenska myndigheter får mindre insyn i och får svårare att utöva påverkan på beslutsprocessen.

I propositionen pekas också på de särskilda problem som uppstår när ett holdingbolag förvärvar ett svenskt företag, och det är just detta det handlar om här. Det kan därför bli anledning att återkomma till denna fråga.

Överläggningen var härmed avslutad.

20 § Svar på fråga 1987/88:108 om befarad utvisning av två indiska kockar

Anf. 40 Statsrådet GEORG ANDERSSON:

Herr talman! Ylva Annerstedt har frågat arbetsmarknadsministern vilka åtgärder hon avser att vidta med anledning av att två kockar från Indien hotas av utvisning från Sverige. Ylva Annerstedt menar att existensen för den restaurang där de två kockarna arbetar också hotas, eftersom det inte finns några ersättare att tillgå i Sverige.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Jag kan inte här i kammaren diskutera enskilda ärenden.

Riksdagen har i stor enighet beslutat att vi skall ha en reglerad invandring till Sverige. Denna reglering innebär bl. a. att utomnordisk arbetskraftsinvandring i princip inte är tillåten. Undantag från principen kan göras i vissa fall för att tillgodose behov av specialistkompetens som inte finns i Sverige. Oftast rör det sig i dessa undantagsfall om tidsbegränsade anställningar.

Statens invandrarverk meddelar därvid efter hörande av arbetsmarknadsstyrelsen ett tidsbegränsat uppehålls- och arbetstillstånd. I samband med att tillståndet meddelas informeras utlänningen om villkoren för tillståndet. Det bör således stå klart vid tillträdet av anställningen vilka förutsättningar som gäller.

Jag har inte någon avsikt att föreslå ändring av gällande regler.

Anf. 41 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Först får jag tacka invandrarministern för svaret, som tyvärr inte ger något hopp om att specialistkompetens i det här fallet skall kunna tillförsäkras Sverige. Bakgrunden till min fråga är följande.

Ågarna till Restaurang Kashmir i Stockholm invandrade till Sverige 1975. De är nu svenska medborgare. 1980 öppnade de en liten restaurang, där de själva lagade maten, pakistanska specialiteter.

Den här restaurangen blev en succé, och rörelsen krävde utbildade kockar för verksamheten. Då började brödernas ändlösa vandring mellan de svenska myndigheterna. De tog kontakt med arbetsförmedlingen, arbetsmarknadsstyrelsen och länsarbetsnämnden utan resultat. Också indiska och pakistanska ambassaderna kontaktades, men ingenstans i hela Sverige kunde de finna en kock.

Då föreslog AMS följande lösning: Antingen kunde de ta en kock från ett annat land, eller också kunde de göra om restaurangen till pizzeria, eller också kunde de lägga ned verksamheten!

Jag tycker det är ingenting mindre än oförsäkamt att föreslå skötsamma och driftiga människor att lägga ned sin verksamhet när arbetsmarknadsmyndigheterna misslyckats i sina försök att få fram kompetenta människor till verksamheten i fråga. Vem skulle komma på idén att föreslå att t. ex. palt från Georg Anderssons landsända skulle lagas bäst av en kock från Gambia? Men detta motsvarar vad AMS föreslog i detta fall.

Detta akuta problem illustrerar principfrågan: Skall vi här i Sverige ha möjlighet att ta emot personer med specialistkompetens ifrån andra länder?

Georg Andersson säger i svaret att den möjligheten finns. Uppenbarligen diskrimineras den indisk-pakistanska restaurangen i detta fall, medan t. ex. kinesrestaurangerna har fått möjlighet att importera kockar som inte finns att tillgå i Sverige.

Frågan kvarstår, Georg Andersson: Varför skall den indisk-pakistanska restaurangen diskrimineras och tvingas lägga ned sin verksamhet efter årsskiftet?

Anf. 42 Statsrådet GEORG ANDERSSON:

Herr talman! Som jag sade i mitt svar kan jag inte här diskutera det enskilda ärende Ylva Annerstedt tar upp. Jag vill bara säga att om det har funnits brister i informationen i något av de aktuella ärendena, kan detta beaktas vid ett eventuellt överklagande. Utöver det kan jag inte säga något i anslutning till de speciella ärenden som Ylva Annerstedt tar upp.

Som jag sade i mitt svar är invandringen reglerad. Principerna för denna reglering tror jag vi har varit överens om i riksdagen. Den utomnordiska arbetskraftsinvandringen är numera utomordentligt begränsad. Under första

halvåret i år är det enligt tillgänglig statistik endast i 87 fall som arbetskraftsinvandring tillåtits.

Prot. 1987/88:17
29 oktober 1987

*Om befarad utvisning
av två indiska kockar*

Anf. 43 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Visst är vi eniga om de regler som gäller för invandring. Nu handlar det dock om ett alldeles speciellt fall. Det gäller yrkeskompetens som man trots flera års sökande inte kunnat finna i Sverige.

Det har givits ett års tillstånd för dessa kockar från Indien. De har nu varit här i tre år och fått tillståndet förlängt ett år i taget. Nu står de inför ett omedelbart utvisningshot, och det innebär att denna restaurang måste lägga ned sin verksamhet och att flera människor mister sin försörjning. Det kan inte vara rimligt att man i detta fall rider på det förhållandet att kockarna nu varit här i tre år och därför enligt bestämmelserna skall åka hem igen.

Faktum kvarstår: Det finns inte några kockar som kan upprätthålla denna verksamhet i Sverige. Man måste få hjälp utifrån.

Varför görs det skillnad mellan kineskockar som fått komma hit och stanna för att upprätthålla sin verksamhet, och indisk-pakistanska kockar som inte kan få fortsätta?

Det märkliga är att statliga myndigheter medverkat i en stort upplagd informationskampanj om den indiska kulturen. En viktig del i denna information gäller matkulturen. I det fall jag aktualiserat rör det sig om en verksamhet som bedrivits oklanderligt under ett antal år, men som står inför hot om nedläggning eftersom inte specialistkompetensen finns.

Anf. 44 Statsrådet GEORG ANDERSSON:

Herr talman! Jag noterar att Ylva Annerstedt envisas med att försöka få mig att diskutera det enskilda ärendet. Det kan jag inte göra här i kammaren. Jag vill bara säga att jag utgår från att de berörda myndigheterna inte har gjort sig skyldiga till någon etnisk diskriminering vid handläggningen av de enskilda ärendena. Såvitt jag kan tolka Ylva Annerstedts senaste inlägg fanns där en antydning om att så skulle ha varit fallet.

Anf. 45 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Det är intressant i sammanhanget att Georg Andersson själv i dagarna har tillsatt en kommission mot rasism, som nu skall börja sin verksamhet. En viktig del i den kommissionens arbete måste ju vara att skapa förståelse för andra länders kulturer. Och en viktig del i ett lands kultur är maten och mathållningen. Här är det dessutom fråga om ett sätt för indier och pakistanier i Sverige att hålla kontakt med sin kultur.

Om vi bortser från det enskilda fallet och håller oss till principer, så kvarstår frågan: Varför skall man i det här fallet inte kunna ge utrymme för specialistkompetens, när man kan det i andra fall?

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 46 Statsrådet BENGT LINDQVIST:

Herr talman! Ingegerd Anderlund har frågat mig om en i en tidskrift beskriven situation, enligt vilken en äldre åldersförvirrad kvinna av kommunens hemtjänst blivit inlåst i sin bostad, ger anledning till någon åtgärd från regeringens sida.

Jag kan här inte uttala mig om det enskilda ärendet, men däremot om de principer som bör gälla.

Även om kommunen enligt socialtjänstlagen har ansvar för att tillgodose den enskildes behov av trygghet, service och omvårdnad finns ingen grund för att med stöd av samma lag tillgripa frihetsinskränkning i form av inlåsning.

JO har i ett liknande ärende (JO:s ämbetsberättelse 1983/84 s. 150) uttalat att "det skydd mot frihetsberövande eller annan frihetsinskränkning som varje medborgare är försäkrad enligt grundlagen endast kan inskränkas med stöd av författning".

Jag har från berörd kommun erfarit att kommunen utarbetat särskilda anvisningar som klart anger att inlåsnings- eller reella eller fiktiva – inte får förekomma. Dessa anvisningar har delgivits all personal inom hemtjänsten. Man avser nu att på nytt informera personalen om anvisningarna.

Länsstyrelsen och socialstyrelsen är enligt socialtjänstlagen tillsynsmyndigheter. Berörd länsstyrelse kommer att utreda detta ärende.

Socialstyrelsen avser enligt vad jag har inhämtat att bl. a. genom meddelandeblad samt konferensverksamhet för politiker och personal inom kommuner och landsting informera om adekvata åtgärder för att tillgodose service- och omvårdnadsbehov för äldre personer med förvirringstillstånd.

Jag förutsätter att de utrednings- och informationsåtgärder som sålunda vidtas av de närmast ansvariga myndigheterna leder till att inlåsningsförfaranden som visar sig vara felaktiga inte kommer att upprepas.

Anf. 47 INGEGERD ANDERLUND (s):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Lindqvist för svaret.

Jag tycker det är fel av en kommun att skylla på vårdbiträden. De arbetar bara efter de regler som biståndsbedömare har utfärdat.

Jag ställde denna fråga därför att jag tycker vi alla måste reagera när våra äldre när det gäller sitt omsorgsbehov blir behandlade på ett så kränkande sätt. Vi har många fall som Ingeborg – vårdtagaren –, och vi blir fler och fler som kommer att hamna i precis samma situation, fånge – om man så vill – i sin egen ålderdom, oförmögen att ta hand om sig själv.

Många kommuner vill spara på allt, så även på vård och omsorg. Man sparar t. o. m. för att sänka skatten, trots ett stort behov av vård och omsorg. Jag blir faktiskt rädd för kommuner, där man tänker på detta sätt, kommuner som gömmer de verkliga omsorgsbehoven för våra äldre med kommentarer som att det är svårt att göra gränsdragningar mellan om vårdtagaren själv skall få avgöra sin boendeform eller om man inte skall ta hänsyn till hans möjligheter att själv ta ställning. Var går gränsen enligt statsrådet Lindqvist,

när vi som hjälptagare inte klarar av ett eget boende? Det är ett problem som Ingeborg har. Är reglerna riktiga, är de verkligen tillräckligt klara när något sådant kan hända? Ett enskilt fall är ett fall för mycket.

Anf. 48 Statsrådet BENGT LINDQVIST:

Herr talman! Jag kan inte gå in och göra bedömningar i det enskilda fallet. Beträffande detta fall kan jag bara hänvisa till att länsstyrelsen i Malmöhus län nu utreder det.

Jag håller med Ingegerd Anderlund om att det är av oerhört stor betydelse att den vård och service vi ger till människor med olika grader av förvirringstillstånd verkligen blir fullödlig. Det finns inte stöd i socialtjänstlagen för att låsa in människor av vilket skäl det vara må. Om något sådant skall förekomma måste man ha stöd i annan lagstiftning. Det är endast LSPV, dvs. den lag som föreskriver möjligheter att ta hand om människor för psykiatrisk vård, som ger detta stöd, och då blir det ju prövning i särskild ordning.

Samtidigt vill jag passa på att understryka betydelsen av det utvecklingsarbete som nu sker när det gäller senildementa människor i vårt land. Socialstyrelsen, Landstingsförbundet och Spri befinner sig i olika typer av utvecklingsarbete som gäller både boendet och vård och omsorg för denna växande grupp av människor. Spri räknar med att medan vi i dag har 66 000 högggradigt förvirrade äldre kommer det att finnas ungefär 88 000 redan år 2000.

Det finns i dag många rapporter och erfarenheter som redovisas som är mycket stimulerande att ta del av. Jag förutsätter att kommunerna nu verkligen tar del av de erfarenheter som gjorts på många håll och som är uppmuntrande vad gäller boende- och vårdformer för den här viktiga gruppen.

Anf. 49 INGEGERD ANDERLUND (s):

Herr talman! Jag tackar för svaret. Det vore en välgärning om man kunde få ett stopp på denna behandling av de förvirrade människorna. Man måste nu se till att detta ärende utreds. Jag tror att det finns många sådana ärenden. Vi måste se till att vi kan åldras i trygghet i vetskapen om att vi när vi blir beroende av andra människors tyckande och tänkande får vård som pågår dygnet runt.

Överläggningen var härmed avslutad.

22 § Svar på fråga 1987/88:94 om villkoren för statsbidrag till barnomsorgsverksamhet

Anf. 50 Statsrådet BENGT LINDQVIST:

Herr talman! Margareta Persson har frågat mig om en ideell organisation som propagerar för barnaga kan erhålla statsbidrag för sin barnomsorgsverksamhet.

Enligt föräldrabalkens bestämmelser om vårdnad får barn inte utsättas för kroppslig bestraffning eller kränkande behandling. Den som agar ett barn kan dömas för misshandel.

En allmän förutsättning för statsbidrag till barnomsorgsverksamhet är att verksamheten drivs inom ramen för av samhället accepterade målsättningar och pedagogiska former som de kommit till uttryck i socialtjänstlagen. Detta gäller oavsett om verksamheten drivs av samhället eller i annan organisationsform.

Mot denna bakgrund kan jag på Margareta Perssons fråga svara: Statsbidrag skall *inte* lämnas för en verksamhet som tillämpar barnaga.

Anf. 51 MARGARETA PERSSON (s):

Herr talman! Jag tackar för svaret. Jag vill klart deklarerat att den här debatten inte har någonting med rätten till fri religion att göra. Vad vi diskuterar är om det skall ges statsbidrag till en barnomsorgsverksamhet i t. ex. Livets ords regi. Varför skall vi låta skattepengarna gå till organisationer eller kyrkor som i överensstämmelse med sin ideologi anser att barn mår bra av stryk, som vill att fostran skall gå ut på lydnad och som menar att om ett barn är sjukt är det egentligen barnets eget fel, eftersom det öppnat sig för djävulen. Jag anser att det är oerhörd flathet av samhällets organ, om man i fortsättningen ger stöd till sådana verksamheter.

Nu får vi också se baksidan av den guldkimrande privatiseringsdebatten, där de borgerliga partierna talat sig varma för alternativ barnomsorg. Kanske vi nu kan få en tillnyktring av den debatten. Sådana alternativ till samhällets barnomsorg där man anser att man med Bibeln i ena handen och slagträ i den andra kan fostra barn till harmoniska människor säger jag nej till.

Vi har en lag som förbjuder att man slår barn, därför att alla som vet något om barn vet att barn far illa av stryk. Den som påstår att man måste använda stryk för att sätta gränser vet absolut ingenting om barnuppfostran.

Jag vill tolka statsrådets svar så, att en organisation eller en kyrka som skall bedriva barnomsorgsverksamhet med samhällets stöd också skall omfatta principer om barnuppfostran som stämmer med landets lagar.

Anf. 52 Statsrådet BENGT LINDQVIST:

Herr talman! I största korthet vill jag understryka att det i denna fråga inte finns någon skillnad i synsättet mellan Margareta Persson och mig. Det svar jag har avgivit innebär att statsbidrag inte utgår till verksamheter som bryter mot gällande lagar i vårt land.

Jag vill än en gång klarlägga att den av Margareta Persson nämnda verksamheten, Livets ords barnomsorgsverksamhet, aldrig fått statsbidrag till sin verksamhet.

Överläggningen var härmed avslutad.

23 § Meddelande om svar på interpellationerna 1987/88:42 och 68

Anf. 53 Arbetsmarknadsminister INGELA THALÉN:

Herr talman! Med hänvisning till riksdagsordningen vill jag meddela att jag, med anledning av statsrådsskifte, har möjlighet att besvara Lars-Ove Hagbergs interpellation om den fackliga verksamheten i transnationella företag den 16 november.

Interpellationen från Bengt Wittbom om ökad rörlighet på arbetsmarknaden har jag möjlighet att besvara den 20 november.

Prot. 1987/88:17
29 oktober 1987

*Om sysselsättningen i
östra Norrbotten*

24 § Svar på fråga 1987/88:80 om sysselsättningen i östra Norrbotten

Anf. 54 Arbetsmarknadsminister INGELA THALÉN:

Herr talman! Bruno Poromaa har frågat mig om jag är beredd att vidta åtgärder för att verksamheten vid Samhalls Karesuandoverkstad skall breddas och reglerna för det skyddade arbetet tillämpas generösare, så att flera personer kan beredas arbete inom företagsgruppen.

Östra Norrbotten har ett mycket besvärligt sysselsättningsläge. Regeringen har bedömt läget så allvarligt att särskilda insatser ansetts nödvändiga.

Arbetsmarknadsverket har givits möjlighet att pröva en friare disposition för vissa av de arbetsmarknadspolitiska medlen. Särskilda resurser för utvecklingsinsatser har tillförts regionen. En treårig försöksverksamhet pågår, där syftet är att skapa varaktiga anställningar på den öppna marknaden för dem som är arbetslösa eller finns i arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Det skyddade arbetet inom Samhall ingår inte i försöksverksamheten.

Den skyddade sysselsättningen är till för att ge ett meningsfullt och utvecklande arbete till personer med handikapp och skall avse endast den vars arbetsförmåga är så nedsatt att han eller hon inte kan konkurrera om andra arbeten. Så bör det enligt min mening också förbli.

Anf. 55 BRUNO POROMAA (s):

Herr talman! Jag skall be att få tacka statsrådet för svaret.

Den främsta anledningen till min fråga var att jag ville göra statsrådet uppmärksam på var någonstans i vårt avlånga land bekymren är störst på arbetsmarknaden och därmed också behovet av åtgärder störst.

Det område som jag har berört i frågan är till ytan lika stort som flera av våra län. Jag talar då om de två församlingarna i övre delen av östra Norrbotten. Däremot är området mycket glest befolkat. Det bor inte fullt 2 000 människor här.

Tidigare var området ett rekryteringsområde för gruvindustrin. Men den drygt tio år långa och mycket kraftiga nedgången inom denna industri, med flera tusen färre sysselsatta, har givit och kommer att ge återverkningar i regionen. Någon ljusning kan inte heller skönjas, varför problemen kvarstår och på sikt tilltar.

Ungdomarna blir allt färre och är tvungna att söka sig söderut. Genomsnittsåldern på den kvarvarande befolkningen blir därmed allt högre. Om inte kraftfulla insatser görs är framtiden för den här regionen mycket mörk. Förhållandena och förutsättningarna är så helt olika dem i andra delar av landet.

En åtgärd kunde vara en breddning av den verksamhet som Samhalls Karesuandoverkstad driver. En generösare tillämpning av begreppet "arbetshandikappade" måste enligt mitt förmenande ske. Detta bör göras i syfte att förbättra sysselsättningen i regionen.

Med tanke på svaret kommer jag att i andra sammanhang aktualisera förslag till åtgärder för regionen. Framlidne landshövdingen Ragnar Lassnanti brukade framhålla att vi har ett stort ansvar för Karesuando, ett ansvar som vi har ärvt från drottning Kristinas tid. Hon medverkade till en bebyggelse här som en sista utpost i det dåvarande Stormaktsverige.

Anf. 56 Arbetsmarknadsminister INGELA THALÉN:

Herr talman! Jag vet att det är mycket bekymmersamt i det här området. Länsarbetsnämnden har med plandirektören i spetsen bestämt sig för att träffa kommunledning och arbetsförmedlingsföreståndarna på de berörda orterna. Den träffen är planerad till i början av nästa år.

I övrigt vill jag hänvisa till det svar jag har lämnat.

Överläggningen var härmed avslutad.

25 § Svar på frågorna 1987/88:99 och 106 om biståndet till Etiopien

Anf. 57 Statsrådet LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Maria Leissner har frågat mig vilka åtgärder regeringen avser vidta med anledning av rapporterna om missförhållandena vid Arsi-projektet. Ingbritt Irhammar har frågat om regeringen avser att skärpa kontrollen över svenska biståndsprojekt i allmänhet och vad gäller stödet till Etiopien ge detta en förändrad inriktning. Jag avser att besvara frågorna i ett sammanhang.

Syftet med det s. k. Arsi-projektet är regional landsbygdsutveckling. De svenska insatserna i projektet har under tiden fram till 1980 medverkat till en fördubbling av jordbrukets avkastning i regionen. Därefter har produktionen, trots fortsatta insatser, stagnerat. Utvecklingsarbetet i projektet, bl. a. metodutveckling och personalutbildning, har försvårats. Den för ett par år sedan inledda etiopiska jordbrukspolitiken – med jordbrukskollektivisering genom bybildning – har ökat svårigheterna.

Mot denna bakgrund lät SIDA 1986 genomföra en studie över bybildningens effekter på jordbruksproduktionen i Arsi. Studien visar att bybildningen kan få negativa konsekvenser för produktionen i jordbruket.

Ett missförhållande som nu tagits upp i svenska media gäller överföring av medel från projektet till annan verksamhet – en jordbruksskola i Agarfa. Detta skedde för fem år sedan. Dessa medel har dock återförts till projektet av det etiopiska jordbruksministeriet. För det nu pågående samarbetet har SIDA utarbetat ett särskilt kontrollsystem. Härigenom har man i dag god insyn över hur svenska biståndsresurser utnyttjas inom projektet.

Gällande avtal om insatsen i Arsi löper ut den 30 juni 1989. I 1987 års budgetproposition har framhållits att den etiopiska jordbrukspolitiken, som nu innebär en koncentration av spannmålshandeln till ett statligt handelsmonopol och en prioritering av bondekollektiv på bekostnad av enskilda jordbrukare, kan minska effektiviteten i biståndsinsatserna. Som en följd av vår tveksamhet till den etiopiska jordbrukspolitiken har det årliga bidraget till insatsen reducerats med en tredjedel. Med hänsyn till projektets

ogynnsamma utveckling är min bedömning att stödet till denna insats bör upphöra efter avtalstidens utgång.

Det fortsatta biståndet till Etiopien bör enligt min mening ges en långsiktig katastrofförebyggande inriktning genom insatser i jordbruk, markvård och skog samt utöver detta stöd till vattenförsörjning och transporter. Denna inriktning framstår nu som särskilt angelägen med hänsyn till den hotande svältkatastrofen. Denna kommer att kräva ytterligare svenska insatser för akut nödhjälp.

Anf. 58 MARIA LEISSNER (fp):

Herr talman! Jag vill tacka biståndsministern för svaret. Missförhållandena vid Arsi-projektet är allvarliga av tre skäl.

För det första dränerades detta jordbruksprojekt – det har förekommit uppgifter på från två miljoner upp till betydligt större belopp. Det orsakade skador på projektet. Det har bl. a. talats om att allvarliga djursjukdomar fick fäste. Misskötsel av maskiner ledde också till att andra skador uppstod.

Ett andra problem är att biståndet i stället kanaliserades till en skola som delvis användes för politisk indoktrinering.

Det tredje problemet är att detta naturligtvis är ett allvarligt bakslag för biståndsoptionen i Sverige.

En sådan här skandal är en mardröm för var och en som tror på biståndets rättfärdighet. Det kan användas som ett vapen mot biståndet till Etiopien. Jag tycker att det vore mycket beklagligt om så skulle ske. Därför välkomnar jag biståndsministerns svar på den punkten, att snabba och entydiga åtgärder uppenbarligen har vidtagits för att kontrollera projektet. Pengarna har dessutom betalats tillbaka, enligt biståndsministerns svar.

Jag skulle bara vilja fråga hur detta kunde ske. Hur kunde SIDA ha en sådan bristande kontroll när det gäller vad pengarna användes till i Etiopien?

Till slut vill jag uttrycka min tillfredsställelse över biståndsministerns föresats att så småningom ändra den framtida inriktningen av biståndet till Etiopien. Jag tror att man på det sättet får tillbaka det starka folkliga stöd som insatsen bör ha.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 59 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Herr talman! Också jag vill tacka biståndsministern för svaret.

I SIDA:s senaste verksamhetsberättelse och petita kan man angående det svenska biståndet till Etiopien läsa att den etiopiska jordbrukspolitiken för närvarande inte uppmuntrar småbönderna till ökad produktion. De tenderar till kollektivisering och kontroll av marknadsföringen som nu råder medför betydande svårigheter att genomföra programmet som planerat. Dessutom sägs att den etiopiska politiken på jordbruksområdet markant avviker från SIDA:s policy.

Trots detta föreslog regeringen i våras en ökning av biståndet till Etiopien med 15 milj. kr., som även gått till det kritiserade Arsi-projektet. Vi i centern motsatte oss detta. I vår reservation framhöll vi bl. a. att den demokratistöd-

jande verkan av det svenska biståndet kunde ifrågasättas. Vi pekade på nödvändigheten av att regeringen noga följde utvecklingen i Etiopien vad gällde såväl respekten för mänskliga rättigheter som möjligheterna att nå godtagbara resultat. Vi ville ha en ökad kontroll, men detta krav avslögs.

Avslöjandena att biståndet inte används enligt SIDA:s intentioner samt att regeringen inte anser sig ha full kontroll över biståndet har upprört inte bara oss i centern utan också många andra. För att kunna skapa förtroende för svenskt biståndsarbete är det, precis såsom Maria Leissner säger, nödvändigt att inriktningen av vårt bistånd också svarar mot vårt eget folks uppfattning om meningsfulla insatser. Därför välkomnar även jag biståndsministrarnas besked att kontrollen skall öka. Jag tycker att det innebär att förbättringar är på gång. Det gäller då kontrollen av Arsi-projektet, och jag undrar om kontrollen kommer att förbättras också beträffande andra projekt.

Anf. 60 Statsrådet LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Ingbritt Irhammar har inte riktigt rätt i sin historieskrivning. Under min tid som biståndsminister har vi skurit ned delposten Stöd till Arsi-projektet. Jag sade också i mitt svar här tidigare att bidraget nedskurits med en tredjedel. Däremot har vi startat ett nytt projekt i Wollo-provinsen som rör miljö- och markvård. Det är bl. a. till det som de ytterligare 15 miljonerna går. Det tror jag inte att centern har någonting emot. I varje fall har man inte visat det i SIDA:s styrelse.

Till Maria Leissner vill jag säga att problemet är att man, när man går in i biståndssamarbete, i allmänhet stöder ett nationellt projekt. Så var det också här, det var fråga om ett etiopiskt utvecklingsprojekt vad gäller jordbruket, ett projekt med svensk finansiering. I början på 80-talet hanterade de etiopiska myndigheterna detta så, att man förde över pengar på ett sätt som inte var avsett. Mot detta protesterade svenska biståndsarbetare på ort och ställe. Det var också de som senare fick de etiopiska myndigheterna att betala tillbaka pengarna. Vi har alltså egentligen aldrig från Stockholm, vare sig från SIDA eller från regeringen, behövt ingripa. Det tyder ju på att det finns en vakenhet bland de svenskar som står för projektet där nere, en vakenhet som man kan vara glad över. Det är utifrån deras erfarenheter som kontrollen senare har byggts upp och blivit bättre.

Anf. 61 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Herr talman! När regeringen lade fram förslaget om ökat bistånd till Etiopien gällde det en ökning med 15 milj. kr. I detta anslag ingick också bidrag till Arsi-projektet. Vi talade då om att vi inte ville att det bidraget skulle utgå. Vi hade redan vid den tidpunkten hört att det riktats kritik mot projektet. Vi pekade också på kritik mot de mycket stora folkmflyttningar som förekom i landet och bristande respekt för de mänskliga rättigheterna. Vi var tveksamma beträffande den demokratistödande verkan av det svenska biståndet. Men om biståndet når fram till folk som behöver det, till de allra fattigaste, då ställer sig centern alltid bakom sådant bistånd.

Anf. 62 MARIA LEISSNER (fp):

Herr talman! Kontrollen från SIDA har uppenbarligen varit otillräcklig. Det visar inte minst den kritik som en jordbruksexpert som arbetat vid projektet har framfört och även uttryckt i Dagens Eko. Han menar att personalen vid SIDA-kontoret i Addis Abeba inte kontrollerade vart pengar och materiel gick och att de ansvariga på biståndskontoret långt ifrån tog det ansvar för verksamheten som man rimligen kan kräva.

Det här borde ge anledning till några reflexioner. Har biståndsministern för avsikt att se över om kontrollen är tillräcklig även i andra projekt? Det kan ju hända att detta inte är det enda projekt där kontrollen har varit otillräcklig.

Anf. 63 Statsrådet LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Om Ingbritt Irhammar läser på skall hon finna att stödet till jordbruksprojektet i Arsi minskades för ett år sedan från 32 milj. kr. till 20 milj. kr. Det är den faktiska situationen, och hur man kan få detta till en ökning har jag svårt att förstå. Det framgår mycket tydligt i budgetpropositionen.

Den generella frågan som Maria Leissner ställer är allvarlig. Det är en av de svåra frågorna i biståndssamarbetet, hur man skall följa upp och kontrollera. Jag tycker det är viktigt att vi hela tiden har en levande debatt om detta, så att alla, på alla nivåer, från biståndskontor och fältarbetare till SIDA och utrikesdepartementet, känner att det här är någonting vi hela tiden måste arbeta med och förbättra – för det behövs.

Anf. 64 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Herr talman! Här måste föreligga en missuppfattning. Jag sade att det fortfarande under det år som gick gavs stöd till Arsi-projektet. Nu får jag medhåll: det utgick ett stöd om 20 milj. kr. Det var det vi var tveksamma till. Ökningen gällde hela det landbaserade biståndet, och det sade jag. Det vi som sagt var tveksamma till och ville skära ner på var just Arsi-projektet. Därmed fanns inte skäl för 15-miljonersökningen, sett från vår sida.

Överläggningen var härmed avslutad.

26 § Svar på fråga 1987/88:63 om vägförbättringar i Kalmar län

Anf. 65 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Sivert Carlsson har frågat mig om regeringen är beredd att öka anslagen för investeringar och underhåll av vägar i syfte att förbättra kommunikationerna i Kalmar län.

Jag är medveten om att det finns behov av åtgärder på vägnätet inte bara i Kalmar län utan i hela landet. Sedan år 1982 har regeringen successivt höjt anslaget för drift av de statliga vägarna i syfte att förbättra och återställa förslitna delar av vägnätet. Anslagen till drift och underhåll under de senaste åren är de högsta någonsin.

När det gäller vägbygget är gällande tioårsplan inte helt jämförbar med

den tioårsplan som nu upprättas. Gällande plan innehåller en betydande volym som, när planen upprättades, bedömdes komma till utförande med sysselsättningspolitiska medel. Med hänsyn till det numera goda arbetsmarknadsläget har endast ett begränsat antal vägbyggen utförts med sysselsättningsmedel de senaste åren. Detta har lett till att det faktiska byggandet blivit lägre än vad som bedömdes när planen upprättades. Eftersläpningen i den gällande planen uppgår därför till cirka två år.

De planer som nu upprättas för perioden 1988–1997 utgår enbart ifrån bedömd tilldelning av ordinarie anslag för vägbyggande, dvs. ca 1 000 milj. kr. per år. Därutöver skall vägverket ha beredskap för att bygga för ytterligare 200 milj. kr. per år, vilket medför att planerna kan genomföras i en snabbare takt än planerat om särskilda medel ställs till förfogande.

Till detta kommer det byggande som planeras enligt det s. k. bärighetsprogrammet. Under tioårsperioden avses ca 6 miljarder kronor investeras för att höja bärigheten på landets broar. Det programmet har stor regionalpolitisk betydelse.

Som Sivert Carlsson känner till sker prövningen av anslagen till byggande och underhåll av allmänna vägar i budgetpropositionen för ett budgetår i sänder och i ett sammanhang tillsammans med övriga statliga utgifter. Arbetet med budgetpropositionen för budgetåret 1988/89 pågår för närvarande. Jag är därför inte beredd att nu uttala mig om de kommande väganslagens storlek.

Anf. 66 SIVERT CARLSSON (c):

Herr talman! Jag vill tacka kommunikationsministern för svaret, som jag tolkar i positiv riktning.

Jag har ställt frågan mot bakgrund av att Kalmar län även på det trafikpolitiska området under senare år har drabbats mycket hårt – ja, jag vill säga orättvist – av den koncentrationspolitik i vars spår följer en ökad regional obalans och avfolkning. Den tendensen förstärks också.

Samtidigt som storstadslänen har ökat sin befolkning med 56 000 personer har vårt län tappat ca 4 000 invånare – i huvudsak ungdomar mellan 16 och 24 år.

Ett bra kommunikationsnät är något av en nyckelfråga för Kalmar län – det skogrikaste länet söder om Dalälven. Det sker bl. a. många, långa och tunga skogstransporter på våra vägar. För näringslivets utveckling och lokalisering, för den glesbygdsbefolkning som bor utmed grusvägarna, för turismen, men även för den utlokalisering av statliga arbetstillfällen till vårt län som måste ske, krävs det en god standard på hela kommunikationsområdet – och då främst när det gäller vägnätet.

Under senare år har vi förlorat mer än hälften av vårt järnvägsnät. Ombyggnaden av riksvägar och även beläggningen av grusvägar har minskat kraftigt. I vägverkets plan för den kommande tioårsperioden föreslås en *halvering* av väganslagen, från 500 milj. kr. till ca 250 milj. kr. Även i fråga om driftanslagen föreslår man en sänkning till ungefär hälften, medan man samtidigt föreslår att Stockholmsområdets andel skall öka med 50 %, till drygt en femtedel av hela landets väganslag.

Frågan om en Öresundsbro diskuteras, och 675 milj. kr. anslås för

byggande av 2 mil motorväg söder om Uddevalla – dvs. lika mycket som *hela* Kalmar län, det gäller bl. a. 100 mil grusväg och 25 mil av E 66-an, föreslås få under nästan 30 år framöver.

Jag vill påstå att regeringens trafikpolitik är på väg att sabotera den av riksdagen fastställda målsättningen för regionalpolitiken. Som jag ser saken för regeringen i sak en politik som koncentrerar befolkning och näringsliv till några få orter. Därefter tar man denna koncentration till intäkt för en förstärkning av vägbyggandet när det gäller dessa orter – på bekostnad av de avfolkningshotade områdena, t. ex. Kalmar län. Detta är oroande.

Jag vill fråga kommunikationsministern: Är det inte ganska rimligt att Kalmar län av regional- och trafikpolitiska skäl samt av rättviseskäl under den kommande tioårsperioden i kronor räknat åtminstone får samma väganslag som man fått under den gångna tioårsperioden? Med ökad inflation betyder det ju ändå en real försämring jämfört med nuläget.

Anf. 67 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! När man talar om fördelningen mellan storstadsområdena och övriga delar av landet – som Sivert Carlsson nyss gjorde – vill jag påpeka att det inte har fattats några politiska beslut avseende den kommande tioårsperioden. Vi befinner oss ju nu i ett skede i planeringsprocessen där länsstyrelserna skall ta ställning till de ramförslag som föreligger. Innan detta gjorts och innan vägverket har bearbetat dessa länsstyrelsernas förslag görs det alltså inga politiska ställningstaganden, utan sådana får vi göra någon gång nästa år.

Vidare vill jag säga att det när det gäller regionalpolitiken är vår avsikt och ambition att i den trafikpolitiska propositionen, vilken vi räknar med att överlämna till riksdagen senare under riksmötet, fästa ännu större vikt vid regionalpolitiken än som skedde när det gäller propositionen från 1979.

Till sist vill jag bara säga att det – enligt de siffror som jag har fått fram – inte är fråga om någon halvering av de ordinarie väganslagen för Kalmar län. Det är, som jag sade tidigare, fråga om en minskning över hela linjen, beroende på att vi inte har så mycket sysselsättningsmedel. För Kalmar läns del blir det – enligt nu gällande bedömning – fråga om en minskning med 17 %. Men det är skillnad på 17 och 50 %, Sivert Carlsson!

Anf. 68 SIVERT CARLSSON (c):

Herr talman! Jag vill återigen säga att jag tolkar kommunikationsministern på ett positivt sätt. Jag vill dock framhålla att en enig länsstyrelse nyligen har avstyrkt vägverkets förslag om upprättande av en flerårsplan för riksvägar. Dessutom har man fått i uppdrag att för regeringen påtala det orimliga i att väganslagen till Kalmar län halveras – det är ju ett faktum.

Vägverkets förslag innebär, herr talman, att endast 8 av 28 mycket angelägna vägbyggnadsprojekt kan genomföras. 8 av länets 12 kommuner – nämligen Hultsfred, Oskarshamn, Mönsterås, Nybro, Emmaboda, Torsås, Borgholm och Mörbylånga – blir helt utan pengar till byggande av riksvägar.

Jag vill fråga kommunikationsministern: Är det då inte rimligt att av 1,5 miljarder kronor, som staten enbart under de senaste 18 månaderna har tagit in skattevägen till följd av den ökade trafiken, med hänsyn till regionalpolitisk-

Prot. 1987/88:17
29 oktober 1987

*Om tågtrafiken mellan
Stockholm och Oslo*

*Om rätten att bedriva
privata skolor*

ka skäl via vägverket tilldela Kalmar län de anslag som behövs för att man åtminstone skall kunna upprätthålla nuvarande vägbyggnad och vägunderhåll?

Överläggningen var härmed avslutad.

27 § Svar på fråga 1987/88:96 om tågtrafiken mellan Stockholm och Oslo

Anf. 69 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Björn Samuelson har frågat mig om jag har för avsikt att verka för att tågtrafiken mellan Stockholm och Oslo också i fortsättningen skall gå via Arvika och Charlottenberg.

Tågtrafiken mellan Stockholm och Oslo går i dag via Arvika och Charlottenberg och kommer fortsättningsvis, enligt vad SJ planerar, inte att ha någon annan linjesträckning än denna.

Arbetet med en trafikpolitisk proposition diskuteras inga förslag som skulle verka i riktning mot en annorlunda tågföring mellan Stockholm och Oslo. Något skäl för mig att agera i denna fråga finns alltså inte.

Anf. 70 BJÖRN SAMUELSON (vpk):

Herr talman! Jag vill först tacka kommunikationsministern för svaret. Jag tolkar det så att ministern uttrycker en politisk vilja att tågtrafiken mellan Stockholm och Oslo också fortsättningsvis skall gå via Arvika och Charlottenberg.

Denna bansträckning kräver ganska stora investeringar framöver; fjärrblockering och omläggning av banan beräknas kosta närmare 180 milj. kr. Banan är avgörande för Västvärmland och en del av inlandet när det gäller möjligheter att bedriva en aktiv näringspolitik och regionalpolitik. Jag vill erinra om att stora delar av Värmland har samma struktur- och arbetslöshetsproblem som Norrland.

Det är bra att få ett klarläggande på denna punkt när det gäller utformningen och utvecklingen av järnvägstrafiken inom ett så viktigt avsnitt som detta, och det gör det lättare att diskutera möjliga finansieringsvägar framöver. Det är ingen som vill köpa grisen i säcken i något avseende.

Jag tolkar alltså ministerns svar så att tågen mellan Stockholm och Oslo också i framtiden kommer att passera Arvika och Charlottenberg.

Överläggningen var härmed avslutad.

28 § Svar på fråga 1987/88:93 om rätten att bedriva privata skolor

Anf. 71 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Margareta Persson har frågat mig om en ideell organisation som propagerar för barnaga kan erhålla behörighet att bedriva skolundervisning för allmän skolplikt.

För att en fristående skola skall godkännas för skolpliktens fullgörande

måste skolan i sin undervisning och övriga verksamhet omfatta det svenska samhällets grundläggande värderingar och de riktlinjer för fostran och utveckling som gäller för grundskolan. En fristående skola skall således inte godkännas om skolan tillämpar aga eller andra lagstridiga uppfostringsmetoder.

Utgångspunkten vid prövning av ärende om godkännande av fristående skola för skolpliktens fullgörande är hur verksamheten faktiskt bedrivs vid skolan, inte vilka åsikter den organisation eller de enskilda personer har som står bakom skolan.

Regeringen godkände i mars 1987 Livets ords skola i Uppsala för fullgörande av skolplikten. Beslutet fattades efter en noggrann genomgång av skolans verksamhet. Regeringen fann då inte någon grund för att inte godkänna skolan.

Om uppgifterna i pressen om aga i Livets ords förskola är riktiga är det anmärkningsvärt. När det gäller Livets ords skola har regeringen godkänt den under den förutsättningen att skollag och läroplan följs och att aga således inte förekommer.

Jag har vid underhandskontakt med läns skolnämnden i Uppsala län erfarit att nämnden avser att göra en noggrann utredning av om aga förekommit i Livets ords skola. Skulle det visa sig att så är fallet skall självfallet godkännandet omedelbart dras in.

Anf. 72 MARGARETA PERSSON (s):

Herr talman! Jag vill tacka för svaret och hänvisa till vad jag sade i debatten nyss med Bengt Lindqvist.

I ett fritt land är det självfallet tillåtet att i en kyrka förkunna läror, men det är något helt annat att få rätt att bedriva vanlig skolundervisning som ger rätt till allmän skolplikt. Den som skall få den rätten måste i allt väsentligt acceptera de mål som skolväsendet i övrigt har. Jag menar att t. ex. Livets ords skola inte gör det.

Huvudmannen för denna skola anlitar också förkunnare som direkt talar om hur man skall slå barn. En sådan syn på barnuppfostran genomsyrar naturligtvis skolans sätt att se på barn, även om det inte kan bevisas att det kommer till handgripligheter inom skolan väggar.

Jag har läst en av skolans lärarhandledningar. Där uppmanas lärarna att ta med en stor kniv, helst en djungelkniv, i klassrummet. Sedan skall barnen få se hur man med kniven slår sönder t. ex. äpplen i luften, allt för att åskådliggöra hur Guds svärd driver ut djävulen.

En annan övning går ut på att man på katedern tar in ett paket där det finns vattkoppor, cancer och förkylning. Barnen skall nu lära sig att inte kvittera ut paketet. De skall säga nej till paketet, för det är djävulen som har skickat det. Alltså: blir du sjuk, är det ditt eget fel, eftersom du inte tror tillräckligt på Gud.

Jag vill fråga statsrådet om han, på samma sätt som han nu tagit initiativ till att pröva Livets ords skola i Uppsala, också vill gå igenom andra skolor som genomsyras av liknande ideologier.

Anf. 73 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Jag har haft tillfälle att tidigare diskutera Livets ords skola i kammaren och framförde då – vilket jag nu vill upprepa – att det som ytterst regeringen prövade och som i första ledet skolstyrelse och sedan länskolnämnd hade att ta ställning till inte var uppfattningar och tankeförmåga eller brist på tankeförmåga hos huvudmännen, utan det var skolans verksamhet som prövades. Det är skolan som skall ha godkännande.

Den typ av lärarhandledning som enligt vad jag minns handlade om förskolan och som Margareta Persson åberopar har inte dokumenterat använts i Livets ords grundskola, och jag tycker att det är viktigt att slå fast att det faktiskt är skolan som prövas. I annat fall skulle – för att vidga debatten på det sätt som jag gjorde även förra gången som vi debatterade denna skola – vi komma fram till att en lärare i vanliga grundskolan som under utövande av sin privata religion skulle ge uttryck för extrema åsikter i fråga om barnuppfostran därmed skulle förklaras obehörig att tjänstgöra i skolan. Vi har inte den typen av åsiktskontroll hos lärarna. Därför är det angeläget att slå fast att det är skolan som vi prövar och som vi inspekterar.

När det gäller övriga skolor har det inte förekommit några rapporter om att dessa på någon punkt skulle avvika från de lagar, förordningar och läroplaner som gäller för skolorna. Samtidigt tycker jag ändå att det kan finnas skäl att understryka att regeringen fattat beslutet först efter en mycket noggrann prövning, med hänsyn till de något oroande beskrivningar av bakomliggande värderingar som fanns. En ironisk poäng i det sammanhanget är att jag för litet drygt två år sedan hade anledning att svara på en interpellation från riksdagsledamoten Gullan Lindblad, som med mycket stor energi krävde att just Livets ords skola skulle få vara ett föredöme för de fria, kämpande skolorna i landet.

Anf. 74 MARGARETA PERSSON (s):

Herr talman! Jag tycker att det är en väldig skillnad mellan fall där en enskild lärare har speciella åsikter och fall där huvudmannen för en skola bekänner sig till en ideologi, ett helt system som självfallet kommer att prägla undervisningen och andan i en skola. Om det är så som Bengt Göransson säger, är det angeläget att vi ser över lagstiftningen på så sätt att vi också skall kunna pröva ideologin hos en huvudman som skall bedriva skolundervisning inom ramen för den allmänna skolplikten.

Ett tips till statsrådet är att också se över undervisningen vid Södermalmskolan i Stockholm, där man med all sannolikhet har samma principer för sin undervisning och i sin ideologi som Livets ords skola i Uppsala har. Jag tror att det är angeläget att en noggrann ytterligare prövning av dessa skolor görs.

Anf. 75 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Jag vill bara påminna Margareta Persson om att grunden för ett godkännande av en enskild skola är att skolan har rätt att få godkännande för sin verksamhet om det inte kan styrkas att den faktiskt inte följer skollagar och läroplaner. Vi har på den punkten mycket tidigt ratificerat internationella konventioner som innebär att vi har åtagit oss att lämna sådant godkännande till den typen av skolor. Vi har alltså enligt de lagar och

regler som gäller inte någon möjlighet att göra åsiktsvärderingar av huvudmännen. Dessutom – om jag är rätt underrättad – är det inte Livets ord som församling som är huvudman för skolan utan det är en självständig stiftelse.

Prot. 1987/88:17
29 oktober 1987

*Om vålds- och krigs-
inslag samt viss reklam
i kabel-TV*

Anf. 76 MARGARETA PERSSON (s):

Herr talman! Jag har svårt att förstå varför en huvudman vill starta en skola om han inte önskar att skolans undervisning och hela anda skall präglas av just den anda han har i sin egen ideologi. Det är ju annars ingen vits med att starta en egen skola.

Överläggningen var härmed avslutad.

29 § Svar på frågorna 1987/88:103 och 107 om vålds- och krigsinslag samt viss reklam i kabel-TV

Anf. 77 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Mats O Karlsson har frågat om vilka åtgärder jag är beredd att vidta för att skydda svenska barn mot påverkan av våld och krig i kabel-TV. Marianne Andersson har frågat om jag är beredd att medverka till en överenskommelse med leksakshandlare och importörer som innefattar leksaker inspirerade av vålds- och krigsfilmer i kabel-TV och Sky Channel samt dataspel med våldsinnehåll.

Frågorna föranleds av rapporter om effekterna på barn av krigsserier för barn och reklam för krigsleksaker i programkanaler från satellit som vidare sänds i kabelnät. De åtgärder som kan vidtagas kan dels rikta sig mot själva sändningarna, dels mot marknadsföringen av krigsleksaker.

De regler som finns om innehållet i lokala kabelsändningar är resultatet av en avvägning mellan å ena sidan kravet på yttrandefrihet och informationsfrihet och å den andra intresset av att förhindra oönskade effekter av programmets innehåll. Det finns bl. a. möjligheter att förbjuda fortsatt vidare sändning i kabelnät av programkanaler från satellit om de har innehållit våldsskildringar eller visst slag av reklam.

Enligt lagen (1985:677) om lokala kabelsändningar kan kabelnämnden meddela förbud om det i kanalen under längre tid och i betydande omfattning har förekommit sådan kommersiell reklam som måste anses riktad särskilt till svenska konsumenter.

I lagen (1985:1057) om ansvarighet för lokala kabelsändningar stadgas att fortsatt vidare sändning får förbjudas om det i programkanalen vid upprepade tillfällen har förekommit program som har innehållit rörliga bilder med skildringar av sexuellt våld eller tvång eller med närgångna eller utdragna skildringar av grovt våld mot människor eller djur, samt sändningarna inte har varit försvarliga med hänsyn till syftet och sammanhanget samt omständigheterna i övrigt. Ett förbud kan också meddelas om kanalen har varit ensidigt inriktad på sändningar av pornografiska bilder eller våldsskildringar i bild. Frågan om förbud enligt ansvarighetslagen prövas av Stockholms tingsrätt under medverkan av jury och på talan av justitiekanslern.

Lagstiftningen trädde i kraft den 1 januari 1986. Enligt vad jag erfarit har det ännu inte skett någon prövning av frågan om förbud mot fortsatt vidaresändning med hänsyn till inslag av det påtalade slaget. Först när en sådan prövning har ägt rum är det möjligt att bedöma om nuvarande regler är lämpligt utformade.

När det gäller marknadsföringen av krigsleksaker finns sedan år 1979 en överenskommelse mellan å ena sidan konsumentverket och dåvarande lekmiljörådet och å andra sidan leksaksbranschens organisationer. Överenskommelsen innebär i princip att leksaker som hänför sig till krig fr. o. m. år 1914 inte skall saluföras. Barnmiljörådet i samarbete med konsumentverket har kallat branschorganisationerna till överläggningar i denna fråga. I avvaktan på resultatet av dessa överläggningar är någon åtgärd från regeringens sida inte påkallad.

Anf. 78 MATS O KARLSSON (s):

Herr talman! Jag vill först tacka kulturministern för svaret på min fråga.

I svaret redovisar han gällande lagstiftning, vilket ju inte är någon nyhet, och någon skärpning av lagen anser ministern tydligen inte vara nödvändig trots att såvitt jag förstår BRIO i det aktuella fallet brutit mot både reklambestämmelsen och bestämmelsen om programinnehåll.

Bakgrunden till min fråga är ett exempel på hur BRIO har kringgått förbudet mot reklam i TV. Man har gjort det på ett mycket raffinerat sätt i kompanjonskap med sin amerikanska tillverkare. Man riktar in sig på små barn, som är lättare att påverka, man appellerar till barns intresse för action och äventyr, man kringgår de svenska regler som finns inom branschen för att begränsa handeln med krigsleksaker genom att de aktuella figurerna inte direkt avbildar moderna soldater.

Reklamfilmerna är flitigt förekommande i Sky Channel och Children's Channel och är inte desto mindre våldsamma och krigiska. En krigsscen per minut har Riksradios Konsumenteko mätt upp. T. ex. bränns figurer i elektriska stolar under effektfulla former. Men det är bara kriget och våldet som visas – inte konsekvenserna i form av skador, lidande och död. Dessa figurer går att reparera när striden är över. Undra sedan på att barnen får en underlig och farlig inställning till våld och krig!

I Göteborg där kabel-TV-utbyggnaden gått långt – den omfattar 67 000 hushåll – har man i barnstugorna kunnat se hur barnens lekar förändrats och blivit våldsammare efter påverkan från detta slag av reklam och dessa leksaker. Föräldrar har noterat att barnen kommer hem från dagis med blåmärken efter våldslekar.

Försäljningen av dessa krigsleksaker har kraftigt ökat i bl. a. Göteborg. Det finns en stark oro bland föräldrar och personal inom barnomsorg och skola över den inverkan på barn och ungdom som det snabbt ökande utbudet av filmer med inslag av våld, pornografi och rasism har.

Samhällets möjligheter att ingripa till skydd för barnen är dock mycket olika. I svensk TV har vi goda möjligheter genom programregler, radionämnden, m. m. Film och video för offentlig visning granskas också. Men när det gäller kabel-TV är möjligheterna mindre. Därför vill jag fråga kulturministern om inte de möjligheterna måste förstärkas just när det gäller kabel-TV.

Anf. 79 MARIANNE ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag vill tacka statsrådet Göransson för svaret.

Jag hoppas att vi är överens om att det här är ett stort problem – det framgick egentligen inte av det svar som vi fick.

Barnen är utsatta i dagens samhälle. De har ingen möjlighet att stå emot den påverkan som de utsätts för genom de program som sköljs över dem från TV och video. Barn påverkas av våldsinslag – det har vi fått många exempel på. Blir de ständigt matade med att konflikter skall lösas med våld är det naturligtvis mycket svårt att övertyga dem om någonting annat.

Barn på dagis i områden där det finns kabel-TV och där de här leksakerna bjuds ut är betydligt mer oroliga än barn i andra områden, och deras lekar innehåller ständigt vålds- och krigsinslag. Vilket känsloliv får de barnen? Hur kommer de att lösa konflikter när de blir vuxna?

Den överenskommelse som gjordes på 1970-talet om att inte sälja krigsleksaker är i dag inaktuell. Då kunde man kanske inte förutse den science fiction som nu finns i branschen, inte heller de dataspel som nu florerar på marknaden. Försäljningen har ändrat karaktär. Leksakerna säljs nu på bensinmackor och i livsmedelsaffärer. Skyltningen är i dag en helt annan än den var tidigare.

Frågan om vålds- och krigsleksaker behandlades i riksdagen i våras. Lagutskottet uttalade sig då i betänkande LU 1986/87:22 för att gå fram på frivillighetens väg och ville avvakta förhandlingar mellan branschen och barnmiljörådet. Barnmiljörådet har varit långsamt – man har ännu inte börjat förhandlingar men har nu, såvitt jag vet, kallat till sådana.

Det är mycket angeläget att något nu händer snabbt. Snart börjar julhandeln. Det är den tid på året då de flesta leksaker säljs. Fortsätter det här utbudet då blir problemet ännu större.

Jag skulle vilja fråga statsrådet om det inte nu vore dags att inrätta en etisk nämnd där importörer, handlare, postorderföretag och företrädare för barnmiljörådet fortlöpande kan ta upp de här frågorna.

Anf. 80 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Låt mig börja med att om BRIO:s medverkan säga att BRIO som företag inte har brutit mot kabellagen – det är tillåtet för vilket företag som helst att köpa annonser i England för visning över satellitkanaler. Det som kan prövas lagligt är vidareändringen i kabelnäten i Sverige. Det är alltså under inga omständigheter annonsören som bryter mot reglerna.

Jag håller med Marianne Andersson om att detta är ett problem. Det är naturligtvis i hög grad ett problem för BRIO, men inte som annonsör. BRIO kan ju inte dra sig undan sitt ansvar genom att säga att man är skyldig att annonsera för leksaker som man inte tycker att man borde sälja. I det stycket finns det all anledning att förutsätta att de som återförsäljer och tillverkar leksaker funderar över vilket ansvar de har.

När det gäller den hantering vi har av kabellagen, vill jag påminna om att lagen faktiskt fick en annan utformning efter riksdagsbehandlingen. Regeringens förslag innebar ursprungligen inte någon delning. Det var efter ingripande från konstitutionsutskottet som vi fick både justitiekanslerns och kabelnämndens medverkan.

Vi arbetar nu på en europeisk massmediekonvention som gäller gränsöverskridande TV-sändningar. Där har vi från svensk sida tagit fram kravet på youth protection, dvs. att skydda ungdomar. Jag hoppas att vi skall kunna hitta lösningar inom ramen för den konventionen.

Låt mig till sist säga några ord om denna speciella fråga. Det som nu har rapporterats ser jag i lika hög grad som ett uttryck för den utomordentliga desperation som satellitsändande TV-kanaler upplever. De har svårt att få annonsörer, måste realisera sina annonstider och kämpar desperat för att överleva. Sky Channel gick i fjol med 150 miljoners förlust, rapporterades det helt nyligen.

Detta, mina vänner, är vad vi får se om vi släpper loss kommersialismen i våra TV-kanaler. Det har den socialdemokratiska regeringen bestämt sig för att inte göra.

Anf. 81 MATS O KARLSSON (s):

Herr talman! Jag delar kulturministerns skadeglädje över att reklam-TV har så utomordentligt dåliga möjligheter att slå igenom. Jag hoppas att de möjligheterna skall vara lika dåliga i framtiden.

När det gäller BRIO:s medverkan, förstår jag också att det inte är BRIO som bryter mot lagen. Det ligger dock en poäng i att om BRIO annonserar eller bidrar till denna reklam är den ju riktad mot den svenska publiken. Det är det som är förbjudet enligt kabellagen. Det behövs således en skärpning av lagen. Kulturministerns senaste inlägg visar att han också håller med om det, eftersom han nu arbetar med detta på europeisk bas.

Riksdagen kommer också att få ta ställning till ett förslag som Margareta Persson och jag lade fram i en motion i januari. Den behandlas nu i konstitutionsutskottet.

Även om vi får en skärpning av lagen, tror jag att vi måste föra denna kamp på alla fronter, bl. a. genom att bilda opinion emot den typ av leksaker och den reklam som BRIO har.

Anf. 82 MARIANNE ANDERSSON (c):

Herr talman! Det är kanske sant att Sky Channel har svårt att få in reklampengar. Är det meningen att det skall drabba våra barn? Det gör faktiskt det under tiden. Vad som än händer i framtiden, har vi just nu den situationen. Vi borde göra något åt det.

Det är beklagligt att leksaksföretagen så att säga balanserar på lagens yttersta rand för att kunna öka sin försäljning. Jag är säker på att de skulle kunna öka den på annat sätt.

Jag fick inget svar på den fråga jag ställde till statsrådet: om det inte vore dags att inrätta en etisk nämnd där importörer, handlare, postorderföretag och företrädare för barnmiljörådet fortlöpande skulle kunna ta upp dessa frågor.

Anf. 83 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Jag kan inte föregripa frågan om vilka konsekvenser det kan bli av en diskussion och prövning av denna fråga.

Frågan om en etisk nämnd ligger dessutom hos en ministerkollega till mig.

En sådan nämnd kan naturligtvis bli resultatet av den diskussion som nu pågår, det vill jag inte utesluta.

När det gäller frågan om varför det ser ut som det gör, vill jag understryka att det har att göra med den desperation som man nu upplever på den europeiska TV-marknaden. Man har fått svåra kommersiella störningar. Detta är kommersialismens negativa verkningar – för att använda ett uttryck som förekom i den första kulturpolitiska propositionen och när det gällde de kulturpolitiska målen.

Därför har vi anledning att se till att vi håller vår egen nationella television reklamfri. Det vore skojigt att få räkna även Marianne Andersson till det antikommersialistiska gänget i det sammanhanget.

Anf. 84 MARIANNE ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag är inte den som är positiv till det inflytande som vi får från utlandet genom Sky Channel och kabel-TV. Om det tar slut, är jag den första att glädjas åt detta.

Men vi får inte bortse från den situation som råder. Nu översköljs våra barn av det utbud som finns i dag, och det problemet måste vi ta itu med omedelbart. Alltför många barn blir skadade av vad de ser.

Anf. 85 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Jag avstår.

Överläggningen var härmed avslutad.

30 § Föredrogs och hänvisades

Propositionerna

1987/88:22 till konstitutionsutskottet

1987/88:34 till skatteutskottet

1987/88:41 till konstitutionsutskottet

31 § Föredrogs och hänvisades

Motion

1987/88:Ju3 till justitieutskottet

32 § Anmälades och bordlades

Propositionerna

1987/88:24 om statlig garanti för anordnande av olympiska vinterspel i Sverige år 1994

1987/88:35 om kommunal bostadsanvisningsrätt m. m.

33 § Anmälades och bordlades

Redogörelse

1987/88:12 från svenska delegationen vid Europarådets parlamentariska (rådgivande) församling rörande församlingsmötena under tiden april 1986–januari 1987 (38:e sessionen)

Prot. 1987/88:17
29 oktober 1987

Meddelande om frågor

34 § Anmäldes och bordlades

Motion

med anledning av prop. 1987/88:23 om ändring i rättegångsbalken (resning i brottmål vid jäv)
1987/88:Ju4 av Karin Ahrland m. fl. (fp)

35 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framstälts

den 29 oktober

1987/88:109 av *Maria Leissner* (fp) till statsrådet Lena Hjelm-Wallén om beslut om u-kredit till Indonesien:

Biståndsorganet BITS har, enligt uppgift, fattat beslut om att bevilja Indonesien en u-kredit på 60 milj. kr. Trots att Indonesien inte tidigare ingått i BITS:s mottagarkrets har beslutet fattats utan hörande av regering eller riksdag.

Mot bakgrund av detta vill jag fråga biståndsministern:

Avser regeringen att vidta några åtgärder med anledning av BITS:s beslut?

1987/88:110 av *Knut Wachtmeister* (m) till finansministern om skattetrycket:

Kan finansministern med anledning av statsministerns uttalande om ett kraftigt minskat skattetryck redogöra för riksdagen vilket skattetryck som bör eftersträvas för 1988?

36 § Kammaren åtskildes kl. 16.46.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Olof Marcusson